

Yeni Türk Medeni Kanunu'na Göre Kadının Hukuki Durumu

Ebru CEYLAN*

Özet

Yeni Türk Medeni Kanunu, 01.01.2002 tarihinde yürürlüğe girmiştir ve böylece eski Medeni Kanun'daki kadın-erkek eşitliğine aykırı olan düzenlemeleri kaldırmıştır. Bu Bildiride kadının evlenme öncesindeki, evlenme sırasındaki ve evlenmeden sonraki hukuki durumu incelenmiştir.

Bildirinin birinci bölümünde kadının evlenmeden önceki hukuki durumu incelenmiştir. Bu bölümde, nişanlanma sözleşmesinde kadının durumu incelenmiştir. Evlenme ehliyeti ve evlenme engelleri ile ilgili Yeni Medeni Kanunun kısmında yapılan en önemli değişiklik evlenme yaşıyla ilgilidir. Evlenme yaşı hem erkek, hem de kadın için yükseltilmiştir. Eski Medeni Kanun'daki tek kadınla evlilik, medeni nikah zorunluluğu Yeni Medeni Kanun'da da geçerlidir. Evlenme başvurusu bakımından kadın erkek eşitliği sağlanmıştır.

**(Doç. Dr.), İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi
,ebruceylan@aydin.edu.tr*

Bildirinin ikinci bölümünde kadının evlenme sırasında hukuki durumu incelenmiştir. Evlilik birliğinde otorite, aile konutu, ailenin geçindirilmesi yükümlülüğü, evlilik birliğinin temsili, eşler arasında ve eşlerin üçüncü kişilerle olan hukuki ilişkileri, evlilikte soyadı ve mal rejimleri konuları ile ilgili getirilen yeni düzenlemeler kısaca incelenmiştir. Yeni Türk Medeni Kanun, ekonomik ve sosyal bakımdan eşi koruyan hükümler getirmiştir.

Bildirinin üçüncü bölümünde kadının evlenme sona erdikten sonraki hukuki durumu incelenmiştir. Evlenmenin sona erme sebeplerine göre kadının durumu değerlendirilmiştir. Boşanma durumunda boşanmanın hukuki sonuçları eşler ve çocuklar bakımından incelenmiştir. Miras durumunda kadının mirasçılığının şartları belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Yeni Medeni Kanun, aile, evlenme, temsil, kadın-erkek eşitliği, hukuki durum, aile konutu.*

The Legal Status of Woman According to New Turkish Civil Code

Abstract

New Turkish Civil Code has entered into force in 01.01.2002. Thus, the equalities between woman and man in old Civil Code have been abolished. In this article, the legal status of woman before marriage, during marriage and after marriage have been examined. In the first part, the legal status of woman before marriage has been examined. In this chapter, the legal status of woman on engagement agreement has been examined. The most

important difference about marriage age and impediments to marriage in New Civil Code is marriage age. The marriage age has been increased for both woman and man. Marriage with only one woman rule, civil marriage obligation has been enacted both in Old Civil Code and New Civil Code . Applying to marriage clauses are equal for woman and man.

In the second part, the legal status of woman during marriage has been examined. The new regulations about the authority in marriage, the family home , maintaining a family, the representation of family, the legal relations between couples and the couples and third person, marriage surname, marital property have been examined. In New Turkish Civil Code, clauses that protect the spouse economically and socially have been entered into force.

At last, the legal status of woman after marriage has been examined. The legal status of woman has been examined according to reason of ending of a marriage. The legal results of divorcement have been examined for both spouses and children. The status of woman as heir has been examined.

Keywords :*New Turkish Civil Code, family , marriage, representation, the equalities between woman and man , the legal status, the family home.*

Giriş

Uluslararası hukuk ve ulusal hukuk alanında ailenin ve kadının korunmasıyla ilgili önemli düzenlemeler yapılmıştır. Ailenin, özellikle kadının korunması ile ilgili Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler mevcuttur. Ulusal hukuk alanında Anayasa'da ailenin korunması, eşlerin eşitliği, ailenin ve çocukların korunmasıyla ilgili önemli temel ilkeler getirilmiştir. Ayrıca özel yasalarla da düzenlemeler yapılmıştır. Yeni Türk Medeni Kanunu ile aileyi, özellikle kadını koruyan düzenlemeler çalışmamızda incelenecektir.

Kadın haklarının korunmasında toplumumuzu en çok etkileyen hukuki düzenleme, kaynak İsviçre Medeni Kanunu'ndan iktibas edilen 17 Şubat 1926 yılında kabul edilip 4 Ekim 1926 tarihinde yürürlüğe girmiş olan 743 sayılı Türk Kanuni Medenisi'dir. Hukuk devrimi, İslâm ülkeleri içinde lâikliği gerçek anlamıyla benimseyen Atatürk devrimleri arasında en önemlisidir. Böylece çağ dışı değerlerin yıkılmasına, geleneksel geniş aile tipinin giderek ortadan kalkmasına, aile içi ilişkilerin ve dolayısıyla toplumsal ilişkilerin değişmesine neden olmuştur. Türk kadını yüzyıllardır gömüldüğü karanlıktan çekip aydınlığa çıkarmıştır, erkeğine eş haklar, yetkiler ve sorumluluklarla donatarak kişilik sahibi kılmıştır, aile ve toplumda çağdaş yerini almasını sağlamıştır¹. 22 Aralık 2001 tarihinde kabul edilen 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu 1926 tarihinden beri yürürlükte olan 743 sayılı Türk Kanuni Medenisini 1 Ocak 2002 tarihinden itibaren yürürlükten kaldırmıştır. Gerek eski Medeni

¹ GÜRKAN, Ülker, *Türk Kadınının Hukuki Statüsü ve Sorunları*, Ankara Hukuk Fakültesi Dergisi, 1978, s.381-396.

Kanunu, gerekse yeni Türk Medeni Kanun'un kaynağı İsviçre Medeni Kanunu'dur. 3 Ekim 2001 tarihinde Anayasa'nın 41. maddesinde yapılan değişiklikle "Aile toplumun temelidir" maddesine "eşler arasında eşitliği dayanır" ibaresi eklenmiştir. 22 Kasım 2001 tarihinde kabul edilerek 1 Ocak 2002'de yürürlüğe giren yeni Medeni Kanun'da eşler arası eşitlik ilkesine uygun düzenlenmiştir.

Çalışmamızda eski ve yeni Medeni Kanun hükümleri karşılaştırılarak evlenme öncesinde, evlenme sırasında ve evlenme sona erince kadının hukuki durumu kadın erkek eşitliği ile ilgili getirilen yeni düzenlemeler bakımından incelenmiştir. Yeni Medeni Kanun'da çağın ve Türk toplumunun ihtiyaçları dikkate alınarak ailede kadın-erkek eşitliğinin sağlanmasına yönelik çağdaş, laik ve devrimci nitelikte önemli yeni düzenlemeler getirilmiştir. Medeni Kanunda değişiklik yapılmasının temel amacı, ailede eşlerin eşit haklara sahip olmaları ilkesinin yerleştirilmesidir. Çalışmamızda İsviçre Hukukundaki gelişmelerin Türk hukukuna etkileri de incelenmiştir.

I. Uluslararası Hukuk ve Ulusal Hukuk Alanında Ailenin ve Kadının Korunmasıyla İlgili Düzenlemeler

İnsanlığın gelişmesine paralel olarak evlilik birliğiyle ilgili önemli değişiklikler olmuştur. 20. yüzyılın ikinci yarısından başlayarak hızlanan toplumsal değişimler, ailenin yapısında ve hukukunda büyük değişimlere yol açmıştır. Bu arada gelişen demokratik zihniyet, zayıf olanı korumağa yönelik sosyal hukuk devletinin gerçekleşmesine yol açarken, eşitlik ilkesi

"cinsler arası eşitlik" gibi yeni bir boyut kazanmıştır². Bütün bunların sonucu olarak, modern toplumlar ata-erkil aile düzenine karşı çıkmışlardır.

Toplumda kadının durumu bakımından kadın-erkek eşitliğinin sağlanması toplumun uygarlık düzeyini gösterdiğinden çok önemlidir. Toplumsal cinsiyet, toplumda kadının nasıl görüldüğü ve kadına verdiği görev ve sorumluluklar ve beklentileri ile ilgili kavramdır³. Toplumsal yapıdaki değişmelerin aile yapısına yansması sonucunda aile içinde kadının rolü değişmiştir⁴. Ayrımcılık yasağı⁵, yasa önünde eşitlik, yasalarca eşit derecede koruma gibi ilkeleri içinde bulunduran temel bir prensiptir. Ayrımcılık, doğrudan ve dolaylı ayrımcılık olarak ikiye ayrılmaktadır. Doğrudan ayrımcılık⁶, ayrımcılığın yasaklandığı nedenlerden birine dayanılarak bir kişinin insan hak ve özgürlüklerinden, aynı veya benzer konumda olduğu diğer kişilerle eşit şekilde yararlanmasını ve bunları kullanmasını engelleme veya zorlaştırma niyet veya etkisine sahip her türlü farkı, dışlamayı, sınırlamayı veya tercihi belirtmektedir. Dolaylı ayrımcılık⁷ ise herkes için aynı şekilde geçerli ve görünüşte tarafsız olan ancak bazı kişiler üzerinde diğerlerinden farklı olarak veya daha fazla olumsuz etkiler yaratan yasal düzenlemeler, uygulamalar kabul edilmektedir.

² GÜRKAN, s.396.

³ ALİSBAH TUSKAN, Aydeniz, *Toplumsal Cinsiyet, Toplumda Kadına Bıçılan Roller ve Çözümleri, Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2012/99, s.445.

⁴ GENÇ ARIDEMİR, Arzu, *Aile Hukuku Bakımından Önem Taşıyan "Kadın Haklarına İlişkin Uluslararası Belgeler"* ve Bunların Türk Hukukuna Etkisi, Prof. Dr. Necla Arat 'a Armağan, İstanbul 2004, s.155.

⁵ KARAN, Ulaş, *Türk Hukukunda Ayrımcılık Yasağı ve Türk Ceza Kanunu'nun 122. Maddesinin Uygulanabilirliği, Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S.73, 2007, s. 147 vd.

⁶ KARAN, s.153.

⁷ KARAN, s.154.

Ailenin ve özellikle zayıf durumda olan kadının ve çocuğun korunmasıyla ilgili uluslararası alanda Türkiye'nin de taraf olduğu sözleşmeler vardır. Bu sözleşmelerden en önemlisi, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) dir.

Ayrımcılık yasağı Türk hukukunda yer almaktadır. Türkiye ayrımcılık yasağını farklı konular bağlamında düzenleyen uluslararası insan hakları sözleşmelerinin büyük çoğunluğunu imzalamıştır⁸. Cinsiyete dayalı ayrımcılığı yasaklayan Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesine (CEDAW)'e göre kadın-erkek eşitliğini sağlamak için taraf devletler geçici ve özel önlemler alacağı düzenlenmiştir. 18 Aralık 1979 tarihinde kabul edilip 3 Eylül 1981 tarihinde yürürlüğe girmiştir⁹. Bu sözleşmenin amacı, yaşamın her alanında kadın erkek eşitliğine dayanan insan haklarının ve temel özgürlüklerin kadınlara tanınması, kadın erkek arasındaki her türlü ayrımcılığın kaldırılması amacıyla sözleşmeye taraf devletlerin kararlı bir eşitlik politikası izlemelerini sağlamaktır¹⁰. Ancak taraf devletlerin ayrımcılıktan zarar görenlerin haklarını aramak üzere başvuruda bulunabilecekleri bir denetim mekanizmasına sözleşmede yer verilmemiştir¹¹.

⁸ KARAN, s.147.

⁹Ülkemiz bu sözleşmeyi 1985 yılında imzalamış ve 1986 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu sözleşmeyle ilgili bkz. MOROĞLU, Nazan, *Uluslararası Sözleşmelerde ve Türk Hukukunda Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi, Bahçeşehir Hukuk Fakültesi Kazancı Hukuk Dergisi, Yıl: 2012 C.8, S.97-98, s.20 vd.*

¹⁰CEYLAN, Ebru, *Türk Hukukunda Kadın Hakları El Kitabı, İstanbul Aydın Üniversitesi ve Küçükçekmece Belediyesi Kent Konseyinin katkılarıyla basılan, İstanbul 2011 (Yayın Danışma Kurulu: Dr. Mustafa Aydın, Şaban Gülbahar, Prof. Dr. Yedigörmüş İzmirli, Editörler: Yrd.Doç.Dr. Ebru Ceylan, Semra Aydın Avcı), s.43; GENÇ ARIDEMİR, s.173.*

¹¹MOROĞLU, *Uluslararası Sözleşmeler, s.31.*

İç Hukukumuzda Anayasa'nın m.10 hükmü, herkesin dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşit olduğunu, Anayasa m.41 hükmü ise, ailenin Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayandığını düzenlemiştir. Aile hukuku özel hukuk alanında devlet müdahalesinin en çok görüldüğü hukuk alanı olup, eşlerin ilişkileri büyük ölçüde kamu yararı sebebiyle emredici kurallarla düzenlenmiştir¹².

Aile hukuku özel hukuk alanında devlet müdahalesinin en çok görüldüğü hukuk alanı olup, eşlerin ilişkileri büyük ölçüde kamu yararı sebebiyle emredici kurallarla düzenlenmiştir¹³. Aile Hukukunda kadın erkek eşitliğini sağlayan hükümlere önemli ölçüde hukukumuzda yer verilmiştir. Yeni Türk Medeni Kanunu'ndaki en önemli değişiklik, evlilik birliğinin devam ederken eşlerin tabi olacakları mal rejimiyle ilgili olmuştur.

Evlilik birliğinin özellikle kadının daha etkin şekilde korunması için bu alanda özel yasaların çıkartılması zorunlu olmuştur¹⁴. Yeni Türk Medeni Kanunumuz genel düzenlemeler getirmektedir, aile içi şiddetle ilgili özel düzenlemelerin yapılması zorunlu olmuştur. 4320 sayılı "Ailenin Korunmasına Dair Kanun" 14.01.1998 tarihinde yürürlüğe konulmuştur. Daha sonra zamanla ortaya çıkan ihtiyaçlar karşısında 08.03.2012 tarihli 6284 sayılı "Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun" 20.03.2012 tarihli 28239 sayılı RG. ile yürürlüğe girmiştir.

¹²AKINTÜRK, Turgut /ATEŞ, Derya, *Aile Hukuku*, 18. Baskı, İstanbul 2016, s.7 vd; ZEVKLİLER, Aydın/ACABEY Beşir M., GÖKYAYLA, Emre, *Medeni Hukuk*, 6. Baskı, Ankara 2000, s.669 vd.

¹³ AKINTÜRK /ATEŞ, s. 7 vd.

¹⁴ YILMAZ KILIÇOĞLU, Kumru, *Evlilik Birliğinin Korunması, Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S.120, 2015, s.428.

İç Hukukumuzda aile içi şiddetle ilgili kavramların girmesinde Uluslararası Bildirgelerin ve Uluslararası Sözleşmelerin önemli rolü olmuştur¹⁵. Ulusal düzeyde yasal düzenlemelerde yer alan kavramlar temelini, uluslararası sözleşmelerden almaktadır. Kadın haklarıyla ilgili uluslararası sözleşmeler, ulusal alanda yasal düzenlemelerin eşitliğe uygun değiştirilmesinde ve geliştirilmesinde itici güç olduğu gibi Anayasa m.90/V hükmü gereği de kanunlar, uluslararası antlaşmalarla aynı konuda farklı hükümler içeriyorsa çıkabilecek uyuşmazlıklarda ilgili sözleşme hükümlerinin esas alınması kabul edildiğinden Türk Hukuku bakımından büyük önem taşımaktadır¹⁶.

I. Evlenme Öncesinde Kadının Hukuki Durumu

Türk hukukunda 1926’da giren “nişanlanma” kavramı ve “nişanlılık” kavramları eski ve yeni Medeni Kanunlarda tanımlanmamıştır. Her iki Medeni Kanun da nişanlanmanın evlenme vaadiyle olduğunu belirtmektedir. Nişanlanma, erkek ve kadının karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanlarıyla ileride birbirleriyle evleneceklerini vaad etmeleri yönündeki sözleşmedir. Nişanlanma, hukuki bir işlemken, nişanlılık bir hukuki ilişkidir. Nişanlılık ilişkisi süresince amaçlanan nişanlıların birbirini daha yakından tanıyarak toplumda sağlıklı evliliklerin önüne

¹⁵ CEYLAN, Ebru, *Türk Hukukunda Aile İçi Şiddet ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesiyle İlgili Yeni Düzenlemeler, Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S.109, 2013, s.13 vd.; CEYLAN, Ebru, *Türk Hukukundaki Aile İçi Şiddet ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesiyle İlgili Yeni Düzenlemeler, Küreselleşen Dünyada Kadın ve Siyaset Uluslararası Kongre*, 16-17 Nisan 2015, İstanbul Aydın Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2016, s.773 vd.

¹⁶MOROĞLU, Nazan, *Kadının İnsan Haklarına Yönelik Uluslararası Sözleşmeler, Kadın Hakları Adli Yardım Eğitim Seminerleri, İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezinin Meslek içi Eğitim Seminer Programı, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul 2013*, s.27.

geçilmesidir¹⁷. Yeni TMK.m.121 hükmünde nişanlanmanın sona ermesinin hukuki sonuçlarından manevi tazminatta zararın ve kusurun ağırlığı şartı ortadan kaldırılmıştır ve tazminatın ödeme şeklinde uygun bir miktarda para ödeneceği düzenlenmiştir¹⁸.

Türk Hukukunda evlenme ehliyetinin şartları, evlenecek kişinin yasal evlenme yaşına ulaşması, ayırt etme gücüne sahip olması, evlenecek kişi küçük veya kısıtlı ise yasal temsilcinin izninin mevcut olması ve evlenme engellerinin bulunmamasıdır¹⁹. Evlenme engelleri, kesin ve kesin olmayan olarak ikiye ayrılmaktadır²⁰.

Evlenme ehliyeti ve evlenme engelleri ile ilgili TMK.'nın kısmındaki en önemli değişiklik²¹ evlenme yaşının hem erkek, hem de kadın için yükseltilmiş olmasıdır. Normal evlenme yaşı kadın-erkek farkı kaldırılarak 17 yaşın doldurulması, olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple mahkemenin izniyle elde edilen olağanüstü evlenme yaşı da her iki cins için de 16 yaşın doldurulması şeklinde düzenlenmiştir (TMK.m.124). *Evlenme yaşı ile reşid olma yaşı arasındaki ayırımın kaldırılmasının isabetli olacağı kanımızca da haklı olarak ileri sürülmüştür*²².

¹⁷ NAMLI, Mert, *Yeni Medeni Kanunun Evlilik Hukukunda Yaptığı Değişiklikler*, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S.2, 2003, s. 246.

¹⁸ NAMLI, s.246 vd.

¹⁹ AKINTÜRK/ATEŞ, s.62 vd.

²⁰ AKINTÜRK/ATEŞ, s.71 vd.

²¹ ÖZDAMAR, Demet, *Türk Hukukunda Özellikle Türk Medeni Kanunu Hükümleri Karşısında Kadının Hukuki Durumu*, Ankara 2002, s.223; DURAL, Mustafa /ÖĞÜZ, Tuğfan /GÜMÜŞ, M. Alper, *Türk Özel Hukuku C. III, Aile Hukuku, Gözden Geçirilmiş 11. Bası*, İstanbul 2016, s.48.

²² NAMLI, s.260.

Yeni TMK.m.124/II hükmüne göre olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple onaltı yaşını doldurmuş kişinin evlenmesi için olanak buldukça karardan önce ana ve baba veya vasinin dinleneceği düzenlenmiştir. Böylece eski MK.m.88 hakim in bu karardan önce ana ve baba veya vasi dinleyeceği şartı kaldırılmıştır. Ana, baba ve vasinin dinlenmesi kişinin menfaatinin tespiti bakımından önemlidir²³.

Evlilik, kişilere ağır yükümlülükler getirdiğinden, bu yükümlülükleri yerine getirebilmek için evlenecek kişilerin belli bir olgunluğa ulaşmış olmaları gerekmektedir, bu nedenle ancak istisnai olarak olağanüstü bir durum veya pek önemli bir sebep varsa, kişinin menfaati gerektiriyorsa hakim izin verirken bu sebebi kanımızca geniş yorumlamamalıdır.

Yeni Türk Medeni Kanunu'na, yasal temsilcilerin izni konusunda Eski Medeni Kanun'da olmayan bir madde (m.128) konulmuştur. *Kanımızca bu değişiklik isabetlidir.*

Evlenmenin kesin engelleri, yakın hısımlık, önceki evlilik, akıl hastalığıdır, kesin olmayan evlenme engelleri ise kadın için bekleme süresi ve bulaşıcı hastalıklardır²⁴. Kesin evlenme engellerinden akıl hastalığı ile ilgili yeni TMK.m.133 hükmünde, evlenmelerinde tıbbi sakınca bulunmadığı resmi sağlık kurulu raporuyla anlaşılmadıkça evlenemeyecekleri düzenlenmiştir. Eski MK.m.89'da ise akıl hastalıklarından birine müptela olan kişinin asla evlenemeyeceği

²³ NAMLI, s.267; DURAL /ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ, s.49.

²⁴ AKINTÜRK/ATEŞ, s.72 vd.

düzenlenmişti. Yeni TMK. 133 ile *kanımızca isabetli olarak* ile her akıl hastalığı değil, akıl hastalığının kesin evlenme engeli olması için ayırt etme gücünü devamlı ortadan kaldırmasa da neslin devamı bakımından evlilik birliğine zarar verecek nitelikte olan akıl hastalığı evlenme engeli kabul edilmiştir²⁵. Kesin evlenme engellerinden hısımlıkta evlat edinen ile evlatlığın veya bunlardan biri ile diğerinin altsoyu ve eşi arasındaki evlenme yasağı TMK.m.129'da getirilmiştir. Eski TMK.m.92/III'de ise evlatlık edinen ve bunlardan biriyle diğerinin koca veya karısı arasında evlenmek yasaktı. Böylece kanımızca isabetli olarak evlat edinmeden doğan akdi hısımlığın kan hısımlığına yaklaşmasına izin verilmiştir²⁶.

Eski Medeni Kanun m.112/I'de olduğu gibi TMK.m.147'ye göre tek kadınla evlilik prensibi hukukumuzda geçerli olup kural olarak evlenecek olanlardan birinin evlenme merasimi sırasında başka birisiyle evli olması ikinci evliliği geçersiz kılmaktadır²⁷.

Eski Medeni Kanun m.109'da olduğu gibi TMK.m.143'e göre medeni nikah zorunludur. Eski Medeni Kanun m.98 hükmünde evlenme başvurusunun evlenecek erkeğin ikametgahı belediyesine yapılması gerektiği düzenlenmişken, yeni TMK. m.134'e göre evlenecek kadın ve erkekten birinin oturduğu yerdeki evlendirme memurluğuna birlikte başvurmaları imkanı getirilmiştir²⁸.

²⁵ NAMLI, s.269.

²⁶ NAMLI, s.271.

²⁷ ÖZDAMAR, s.224.

²⁸ ÖZDAMAR, s.225.

Evlenmenin hükümsüzlüğü ile ilgili nisbi butlan davasında eski MK.m.119’da “evlenmenin feshi” ifadesi vardı, yeni TMK.m.148 hükmünde “evlenmenin iptali” ifadesi kullanılmıştır, bu ifade değişikliği kanımızca isabetli olmuştur, çünkü fesih sözleşmenin taraflarından birinin tek taraflı irade açıklamasıyla geçerli olan bir sözleşmeyi ileriye etkili olarak sona erdirmesidir. Nisbi butlan sebeplerinden birinin varlığı halinde (ayırt etme gücünden geçici yoksunluk, irade sakatlıkları, yasal temsilcinin izninin bulunmaması) evlenmenin geçersizliği askıdadır, bu sözleşme geçerli değildir, bu nedenle bu duruma en uygun ifade iptaldir, çünkü fesihte zaten sözleşmeyi feshetmek için ortada geçerli bir sözleşmenin bulunması gereklidir. İptal hakkının hak düşürücü süre içinde kullanılmasıyla bozucu yeni bir hukuki durum doğmaktadır²⁹.

II. Evlenme Sırasında Kadının Hukuki Durumu

Yeni TMK.’nın “Evliliğin Genel Hükümleri” üçüncü bölümünde kadın-erkek eşitliğinin sağlanması için önemli değişiklikler yapılmıştır. Evlenme sözleşmesiyle erkek ve kadın arasında evlilik ilişkisi doğmuş olmaktadır. Bu sözleşme ile eşler, evlilik birliğinde haklara ve yükümlülüklerle sahip olurlar. Eşlerin evlilik birliğinde ortak hakları, ortak konutu seçme hakkı, birlikte yaşama hakkı, evlilik birliğini yönetme hakkıdır³⁰.

Eşlerin Ortak Hakları ve Yükümlülükleri

Eşlerin ortak hakları, aile konutunu birlikte seçme hakkı ve evlilik birliğini beraber yönetme hakkıdır³¹.

²⁹ NAMLI, s.279.

³⁰ AKINTÜRK /ATEŞ, s.109 vd.

³¹ ÖZTAN, Bilge, Aile Hukuku, 6. Bası, Ankara 2015, s. 196 vd.

Yeni TMK.m.186 hükmüne göre eşlerin beraberce ortak konutu seçmeleri, evlilik birliğini yönetmeleri ve evlilik birliğinin masraflarına güçleri oranında emek ve malvarlıklarıyla katılma ilkesi getirilmiştir³². *Bu hüküm, kanımızca isabetlidir, çünkü eşlere ailede eşit haklara sahip olma imkânı tanınmıştır*. Eski TMK. m.152'de ise konutun seçimi kocaya aitti ve evi geçindirme hakkı ve yükümlülüğü kocaya aitti. Böylece eşler konutu seçerken ailenin ekonomik durumu, konutun ailenin sosyal durumuna uygunluğu ve konutun bağımsızlığına dikkat ederek seçim yapacaklardır.

Eski Medeni Kanun m.152 hükmündeki “koca birliğin reisidir” ifadesi kaldırılmıştır, evlilik birliğinin yönetiminde eşlere eşit söz hakkı tanınarak eşlerin evlilik birliğini beraber yönetmeleri yeni TMK. m.186'da kabul edilmiştir³³.

Eşlerin ortak yükümlülükleri, evlilik birliğinin mutluluğunu sağlama, sadakat gösterme, birlikte yaşama, dayanışma ve yardımcı olma, çocukların bakımına, eğitim ve gözetimine özen gösterme, birliğin giderlerine katılma, kadının kocasının soyadını taşıması, birliği temsil görevi ve meslek veya iş seçiminde özen göstermedir³⁴.

Eşlerden her biri, meslek ve iş seçiminde ve bunların yürütülmesinde evlilik birliğinin huzur ve yararının göz önünde tutulacağı hükmü düzenlenmiştir³⁵. Bu konuda taraflar arasında bir uyuşmazlık ortaya

³² ÖZDAMAR, s.227; NAMLI, s.283 ; ÖZTAN , s.227 .

³³ ÖZDAMAR, s.227.

³⁴ AKINTÜRK/ATEŞ, s.112 vd.

³⁵ ÖZTAN , s.285.

çıktığında hakim takdir yetkisiyle sorunu çözecektir³⁶. Eski MK.'da yer alan kadın aleyhine olan kadının meslek ve sanatla uğraşmasının kocanın iznine tabi kılan hüküm kaldırılmıştır³⁷. Eski MK.'daki hüküm kadın-erkek eşitliğine aykırı bir düzenlemeydi, bu sebeple Anayasa Mahkemesi tarafından Anayasa'ya aykırı görülerek 29.11.1990 tarihinde 1990/30-31 sayılı kararıyla³⁸ iptal edilmişti.

Evlilik Birliğinin Temsili

Evlilik birliğinin temsili, birliğin ihtiyaçlarının giderilmesi ve ortak yaşamın amaçlarını gerçekleştirmek için eşlerden birinin üçüncü kişilerle hukuki işlemlerde bulunması için ihtiyaç duyulur³⁹.

Ailenin sürekli ihtiyaçları için eski MK. erkek eşe daha geniş yetkiler tanımıştı, evlilik birliğini kocanın temsil edeceğini düzenlemişti. Evlilik birliğinin temsilinde kadın-erkek eşitliğini sağlayacak şekilde esaslı değişiklikler yapılmıştır. TMK.m.188 hükmüne göre eşlerden her biri ortak yaşamın devamı süresince ailenin sürekli ihtiyaçları için evlilik birliğini temsil etme yetkisine sahip olacaktır ve birliğin temsil yetkisini kullandıkları hallerde üçüncü kişilere karşı müteselsilen sorumlu olacaklardır. Böylece bu hükümlerle, bu tür borçlardan sadece kocanın şahsen sorumlu olmasını öngören eski Medeni Kanun m.154, 155'deki ilke değişmiştir⁴⁰. Böylece eşlerden her birine tanınan temsil yetkisi ailenin

³⁶ UÇAR, Ayhan, 4721 Sayılı Medeni Kanun İle Evliliğin Genel Hükümleri Alanında Yapılan Bir Kısım Değişiklikler Üzerine Düşünceler, AÜEHFD., C.VI, S. 1-4, 2002, s. 319.

³⁷ ÖZDAMAR, s.235.

³⁸ RG. T.02.07.1992, S.21272.

³⁹ ÖZTAN, s.256.

⁴⁰ ÖZDAMAR, s.227, 253; ÖZTAN, s.268.

sürekli ihtiyaçları içindir. Ailenin sürekli ihtiyaçları ailenin sosyal düzeyine, içinde bulunduğu ekonomik durumuna göre değişmektedir⁴¹. Ailenin diğer ihtiyaçlarında ise eşlerden her biri evlilik birliğini temsil yetkisine tek başına sahip değildir⁴². Eşlerden biri, ailenin sürekli ihtiyaçları sayılmayan diğer ihtiyaçları için ancak diğer eş veya haklı sebeplerle hakim tarafından yetkili kılınması durumunda veya evlilik birliğinin yararı bakımından gecikmede sakınca bulunan hallerde ve diğer eşin hastalığı, başka yerde olması veya benzeri sebeplerle rızasının alınmaması durumunda yetkili sayılmaktadır (TMK.m.188/II). Eski MK. m.155 hükmünde eşlerin evlilik birliğini temsilen yapmış olduğu hukuki işlemlerden doğan borçlardan erkek eşin sorumlu olduğu düzenlenmişti. Yeni TMK. ,evlilik birliğini temsil etme yetkisine her iki eşin de eşit olarak sahip olduğunu göz önüne alarak eşlerin evlilik birliğini temsil yetkisini kullanarak yaptığı işlemlerde üçüncü kişilere karşı müteselsil sorumlu olacaklarını, eşlerin temsil yetkisi bulunmadan yaptığı işlemlerde ise üçüncü kişilere karşı bizzat o eşin sorumlu olacağını düzenlemiştir.

Temsil yetkisinin kaldırılması, sınırlandırılması ve kaldırılan yetkinin geri verilmesi ile ilgili düzenlemelerde kadın-erkek eşitliği sağlanmıştır (TMK.m.190,191).

c. Eşlerin Hukuki İşlemleri

Yeni TMK.m.193 hükmüne göre, kanunda aksine düzenleme bulunmadıkça eşlerden her birinin diğeri ile ve üçüncü kişilerle her türlü

⁴¹ AKINTÜRK/ATEŞ, s.127.

⁴² ÖZTAN , s.271.

hukuki işlemi yapabileceği düzenlenmiştir. Hukuki işlem yapmada eşler arasında eşitlik söz konusudur⁴³. Eski MK. 169/II hükmü gereği kadının koca menfaatine olmak üzere borçlanabilmesi için sulh hakiminin izni gerekiyordu. Böylece yeni hükümde, eski hükümde yer alan eşlerin birbirleriyle her türlü tasarrufu yapabileceği düzenlemesi esas kabul edilmekle beraber, sulh hakiminin onayı kuralına yer verilmemiştir ve kadın-erkek eşitliğine ters düşen cebri icra yasağına ilişkin hükümlere de yer verilmeyerek eşlerin birbirine karşı cebri icra yoluna başvurmaları da mümkün kılınmıştır⁴⁴.

Yeni Medeni Kanun'da eşlerin hukuki işlem yapmalarında sınırlamalar bulunmaktadır⁴⁵. Aile konutu, ailenin yaşam merkezi sayılan bir yerdir⁴⁶. Aile konutu, aile ve konut olmak üzere iki unsurdan oluşmaktadır. Aile kavramıyla yasal bir evlilik birliği oluşturan aile, konut kavramıyla eşlerin düzenli olarak yerleşim amacıyla kullandıkları kapalı mekanlar, kişisel barınmasına elverişli ve sürekli olmasa da yerleşme amacıyla kullandığı çeşitli taşınır ve taşınmaz bölümlerdir⁴⁷. Aile konutuna ilişkin sınırlama TMK.m.194 hükmünde düzenlenmiştir. Bu hükmün amacı , evlilik birliğini korumaktır⁴⁸. Bu hüküm evlilik birliğini koruyan bir hükümdür. Bu hükme göre, eşlerden biri diğer eşin açık rızası bulunmadan aile konutu ile ilgili kira sözleşmesini feshedemez, devredemez veya aile konutu

⁴³ DEMİR, Pınar Özlem, *Evli Kadınların Hukuki Durumu İle İlgili Yenilik ve Değişiklikler*, İstanbul 2004, s.29.

⁴⁴ UÇAR, s.321, ÖZDAMAR, s.260.

⁴⁵ UÇAR, s.322, ÖZDAMAR, s.228.

⁴⁶ ŞİPKA, Şükran, *Türk Medeni Kanununda Aile Konutu İle İlgili İşlemlerde Diğer Eşin Rızası*, İstanbul 2002, 52, 79.

⁴⁷ CEYLAN, Ebru, *Türk-İsviçre Hukukunda Boşanmanın Hukuki Sonuçları*, Doktora tezi, İstanbul 2006, s. 139.

⁴⁸ ÖZTAN, s.296.

üzerindeki hakları sınırlayamaz. Rızayı sağlayamayan veya haklı bir sebep olmaksızın kendisine rıza verilmeyen eş, hakimin müdahalesini isteyebilir. *Bu hüküm kanımızca isabetlidir, çünkü evlilik birliği ile ilgili karar alınırken birlikte hareket etmeleri uygundur.* Aile konutuna ilişkin sınırlamanın hukuki niteliği doktrinde tartışılmıştır⁴⁹. Türk Hukukunda hakim görüş, bu sınırlamanın tasarruf yetkisi sınırlaması⁵⁰ olduğu yönündedir.

Eşin rızası ispat bakımından yazılı olmalıdır. Aile konutu olarak özgülünen taşınmazın maliki olmayan eş, konutla ilgili gerekli şerhin verilmesini tapu müdürlüğünden isteyebilir. Böylece taşınmazın aile konutu olarak tapuya şerhedilmesi ile üçüncü kişilerin iyiniyeti ortadan kalkmaktadır⁵¹.

Eşlerin elbirliği mülkiyetinde TMK.m.702/II hükmüne göre yasa veya sözleşmede aksine bir düzenleme yoksa gerek yönetim , gerekse tasarruf işlemleri için ortakların oybirliğiyle karar vermeleri gerektiğinden TMK.m.194 hükmündeki rıza koşuluna gerek bulunmamaktadır⁵².

Aile konutu ya eşlerden birinin mülkiyetindedir ya da kira ile kiralanmıştır. Aile konutu eşlerden biri tarafından kira ile sağlanmışsa, sözleşmenin tarafı olmayan eş, kiralayana yapacağı bildirimle sözleşmenin tarafı haline

⁴⁹ BADUR, Emel, *Eşin Rızası*, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2013/109, s.259.

⁵⁰ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s.167,168; BARLAS, Nami, *Yeni Türk Medeni Kanunu hükümleri Çerçevesinde Eşler Arası Hukuki İşlem Özgürlüğü ve Sınırları*, Prof. Dr. Necip Kocayusufpaşaoğlu için Armağan, Ankara, s.133 vd.

⁵¹ UÇAR, 323

⁵² ŞİPKA, Şükran, *Türk Medeni Kanununda Aile Konutu İle İlgili İşlemlerde Diğer Eşin Rızası*, İstanbul 2002 , s.109.

gelir ve bildirimde bulunan eşle müteselsilen sorumlu olur. Kiracı olmayan eşin, bu yetkisini kullanması durumunda kira sözleşmesinin tarafı olacağından sonrasında eşlerden hiçbirinin tek başına kira sözleşmesini feshetmesi mümkün değildir. Böylece kiracı olmayan eş, kiracı sıfatına sahip eşin kira sözleşmesini feshetmesine karşı korunmuştur⁵³.

Aile konutunu eşlerden birinin mülkiyetinde olması durumunda malik olan eş, diğer eşin rızası olmadan aile konutunu başkasına devredemez, konut üzerinde hakları sınırlandıran işlemler yapamaz.

Yeni Medeni Kanun'un "Tasarruf Yetkisinin Sınırlanması" ile ilgili m.199 hükmüne göre, ailenin ekonomik varlığını korumak veya evlilik birliğinden doğan mali bir yükümlülüğün yerine getirilmesi gerektirdiği ölçüde eşlerden birinin istemi üzerine, hakim belirli malvarlığı değerleriyle ilgili tasarrufların ancak bir eşin rızasıyla yapılacağına karar verebilir ve gerekli önlemleri alabilir. Ailenin ekonomik varlığı, eşlerden birinin hesapsız harcamaları nedeniyle tehlikeye girmesi durumunda, hakim bu eşin tasarruf yetkisini sınırlandırmaktadır. Bu sınırlamanın hukuki niteliği doktrinde tartışmalıdır. Doktrinde hakim görüş, bu sınırlamanın bir fiil ehliyeti sınırlaması değil, bir tasarruf yetkisi sınırlaması⁵⁴ olduğu yönündedir. mTMK.m.199 hükmündeki tasarruf yetkisi sınırlamasının üçüncü kişilere etkisi incelenmelidir. Tasarruf yetkisi kısıtlanan malvarlığı değeri sahibi eşin karşısındaki işlem tarafı

⁵³ UÇAR, s.324.

⁵⁴ OĞUZMAN, M. Kemal / SELİÇİ, Özer / OKTAY ÖZDEMİR, Saibe, *Eşya Hukuku*, İstanbul 2004, s.178 vd.; GÜMÜŞ, M. Alper, *Türk Medeni Kanununun Getirdiği Yeni Şerhler*, Ankara 2003, s.79; BARLAS, s.133 vd.; KILIÇOĞLU, Ahmet, *Türk Medeni Kanunu'nda Diğer Eşin Rızası Bağlı Hukuki İşlemler ve Yasal Alım Hakkı*, Ankara 2002 ,s.34

üçüncü kişinin iyiniyeti ancak yasanın iyiniyete hukuki sonuç bağladığı hallerde söz konusu olacaktır. Tasarruf yetkisi kısıtlanan eş ile hukuki işlem yapan iyiniyetli üçüncü kişinin diğer eşin rızasını almadan yaptığı hukuki işlem geçersizdir⁵⁵. Hakim eşlerden birinin taşınmaz üzerindeki tasarruf yetkisini kaldırırsa re'sen durumu tapu kütüğüne şerh edilmesine⁵⁶ karar vermektedir. *Türk hukuku bakımından tapu kütüğüne yapılacak kaydın tasarruf yetkisi sınırlamasının katıldığı görüş olan “açıklayıcı” nitelikte olduğu ileri sürülmektedir*⁵⁷. Taşınır mallar bakımından TMK.988 hükmünün, TMK.m.199/I'e göre uygulanması için taşınırın emin sıfatıyla zilyedden iyiniyetli olarak devralınması gerekir. Taşınmaz bakımından tapu siciline yapılan şerh ile birlikte taşınmazı tasarruf yetkisi kısıtlanan eşten kazanan kimseden aynı hak kazanacak üçüncü kişinin iyiniyeti ortadan kalkmaktadır⁵⁸.

İsviçre Medeni Kanunu m.170 hükmünde, eşlerin birlikte ortak refahı için çalışma yükümlülükleri, maddi durumları hakkında bilgi vermeleri zorunlu tutulmaktadır. TMK.'da böyle bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Doktrinde, eşlerin birbirlerinin malvarlıklarını bilmeye ve diğer eşten bilgi verilmesini istemeye hakları olması gerektiği ileri sürülmektedir⁵⁹.

⁵⁵ ÖKTEM, Seda, *Aile Birliğinde Eşlerin Tasarruf Yetkisinin Kısıtlanması*, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 67, 2006, s. 334.

⁵⁶ UÇAR, s.324.

⁵⁷ BARLAS, s.136 vd; KILIÇOĞLU, rıza , s.34-35; GÜMÜŞ, s.86 vd.; ÖKTEM , s.333.

⁵⁸ BARLAS, s.137.

⁵⁹ UÇAR, s.332.

d. Kadının Soyadı

Kadının, doğumla aldığı soyadını evlenince terk etmek ve kocasının soyadını almak zorunda olması, kadının daha sonra medeni halindeki her değişiklikte, kadının soyadını her defa değiştirmesi gerekmektedir. Kadının evlendiğinde veya boşandığında soyadını değiştirmek zorunda olması (Medeni Kanun 187. ve 173. md) kadının kimliğini ve birçok benzer resmi veya özel belgeyi yeniden çıkarmasını gerektirmektedir⁶⁰.

Yeni TMK.m.187 hükmüne göre kadın evlenmekle kocasının soyadını almaktadır, ancak evlendirme memuruna veya daha sonra nüfus idaresine yapacağı yazılı başvuruyla kocasının soyadı önünde önceki soyadını kullanabilir. Daha önce iki soyadı kullanan kadın, bu haktan sadece bir soyadı için yararlanabilir. Bu hüküm emredici nitelikte bir hükümdür. Bu hüküm , evlenme hukukunda tek eşitsizlik yaratan hüküm olarak görünmektedir⁶¹.

Böylece kadının soyadı konusunda EMK.m.153'deki 4248 sayılı K. ile yapılan ve kadının kocasının soyadının önünde “önceki” soyadını da taşımasına imkan sağlayan değişiklik aynen korunmuştur. Türk Hukukunda kadın ve erkeğin anlaşarak kendi soyadlarından birini “aile soyadı” olarak seçmeleri mümkün olmamaktadır. Ailenin soyadının belirlenmesine ilişkin kadın-erkek eşitliğine aykırı bu düzenlemenin

⁶⁰ MOROĞLU, Nazan, *Kadının Kimlik Sorunu, Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 2012/99, s.254.

⁶¹ OKTAY ÖZDEMİR , Saibe , *Aile Hukukunda Eşitliğe Aykırı Hükümler , İstanbul Barosu Dergisi Aile Hukuku Özel sayısı İstanbul 2007, s.3.*

tarafların aile soyadı konusunda anlaşamamaları haline bağlanmasının daha isabetli olacağı *kanımızca* haklı olarak ileri sürülmüştür⁶².

TMK.'nın kaynağı olan İsviçre Medeni Kanunu'nda kocanın soyadının “aile soyadı” olduğu ve evlenen kadının bunu alacağı düzenlemesi 1983 tarihindeki değişiklikle kadının evlendirme memuruna yapacağı beyanla kocanın soyadının yanı sıra kendi soyadını da taşıyacağı kabul edilmişti⁶³. Bu hükme göre “evli kadın kocasının aile adını alır. Ancak kadın evlendirme memuruna evlenme anına kadar taşıdığı soyadını da aile adının önünde kullanmak istediğini beyan edebilir. Halen böyle bir çift ad taşıyorsa sadece ilk adı öne koyabilir”. Türk Hukuku'nda, İsviçre Hukukundan farklı olarak haklı nedenlerle de olsa, eşlerin “aile adı” olarak kadının soyadını alabilmelerine imkân tanıyan bir düzenlemeye yer verilmemiştir.

Eşitlik ilkesini öngören İsviçre Anayasası'na aykırı hükümler 30.09.2011 tarihli “Ad ve Vatandaşlık” isimli Kanun⁶⁴ ile değiştirilmiştir ve çağdaş düzenlemeler dikkate alınarak kadın-erkek eşitliğine uygun olarak düzenlenmiştir. Böylece İMK.m.160/I hükmünde⁶⁵ evlenen kişilerden her biri kendi soyadını koruyabilir, eşlerden birisinin bekarlık soyadını ortak evlilik soyadı olarak seçme hakları da vardır. İMK.m.160/II hükmünde ise

⁶² ZEYTİN Zafer, *Türk Medeni Kanunu'nda Kadın Erkek Eşitliğine İlişkin Düzenlemeler*, Prof. Dr. Hüseyin Hatemi'ye Armağan, İstanbul 2009, s.1655.

⁶³ YILMAZ, Merve, *Evli Kadının Soyadı*, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Temmuz 2012, S. 10, s.142.

⁶⁴ *RO 2012 2569; FF 2009 6843 6851*.

⁶⁵ “*Les fiancés peuvent toutefois déclarer à l'officier de l'état civil vouloir porter un nom de famille commun; ils peuvent choisir entre le nom de célibataire de l'un ou de l'autre.*”

Les fiancés qui conservent leur nom choisissent lequel de leurs deux noms de célibataire leurs enfants porteront. L'officier de l'état civil peut les libérer de cette obligation dans des cas dûment motivés”.

nişanlıların kendi soyadlarını korumak istemeleri durumunda çocuklarının hangi eşin bekarlık soyadını taşıyacağı konusunda karar vererek bildirimlerinde belirtmeleri gerekir. Ancak nüfus müdürlüğü uygun gördüğü hallerin varlığı durumunda eşleri bu bildiri yapmaktan muaf tutabilir. Bu düzenleme evlilikte eşlerin soyadlarını bırakma zorunluluğu yüklemeyen bir düzenlemedir, eşlere ortak aile soyadı seçme hakkı tanınmıştır. Evlilik soyadı olarak eşlerin fiilen taşıdıkları soyadını değil, sadece bekarlık soyadının alınmasına izin verilmiştir. Bu düzenlemede ortak aile adının seçilmesi durumunda soyadı seçilmeyen tarafa kendi soyadını da ortak soyadı yanında taşıma hakkı verilmemesi İsviçre yasa koyucusunun soyadının kişiliğe bağlı ve değişmez bir hakkın kullanımı olduğunu kabul eden bir yaklaşım göstermediğinden *kanımızca* da haklı olarak eleştirilmiştir⁶⁶.

e. Evlilik Birliğinin Korunması

Yeni Türk Medeni Kanunumuz evlilik birliğinin korunmasında önce genel bir hükme yer vermiştir, çünkü evlilik birliğinin korunması doğrudan doğruya eşlerin kişilik haklarının korunması ve dolaylı olarak da evlilik birliğinin korunması için gereklidir⁶⁷. TMK.m.195 hükmüne göre evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerin yerine getirilmemesi veya evlilik birliğine ilişkin önemli bir konuda uyuşmazlığa düşülmesi halinde eşler ayrı ayrı veya birlikte hakim müdahalesini isteyebileceği düzenlenmiştir. Eşlerin yükümlülüklerini yerine getirmemeleri kavramına TMK.m.185-194'te yer alan yükümlülükler girmektedir. Hakimin evlilik birliğine

⁶⁶ OKTAY ÖZDEMİR, Saibe, *İsviçre'de İki Önemli Değişiklik: Soyadının Kazanılması ve Aynı Cinsten Olanların Kayıtlı Birliktelikleri*, İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi Yayını, İstanbul 2015, s. 138.

⁶⁷ ÖZTAN ,s.327, 328.

müdahalesi talep koşuluna bağlıdır⁶⁸. *Eşlerin ailevi görevlerini yerine getirmemeleri durumunda kusurlu olup olmamaları katıldığımız görüşe göre*⁶⁹ *aranmamalıdır*. Hakim, eşlerin böyle bir talep yapmaları durumunda, eşleri uyarma, bir konuda uyuşmazlık varsa onları uzlaştırma ve eşlerin birlikte rızası ile uzman bir kişiden destek alma gibi kararlar verebilir⁷⁰. Hakim ayrıca gerektiği takdirde eşlerden birinin istemi üzerine kanunda öngörülen diğer önlemleri de alabilir (TMK.m.195/III).

TMK. eşler birlikte yaşarken ve eşler birlikte yaşamaya ara verilmesi halinde korunmaları ile ilgili düzenlemeler de getirmiştir. Eşlerden birinin istemi üzerine hakim, ailenin geçimi için her birinin yapacağı parasal katkıyı belirlemektedir. Eşin ev işlerini görmesi, çocuklara bakması, diğer eşin işyerinde karşılıksız çalışması, katkı miktarının belirlenmesinde dikkate alınmaktadır (TMK.m.196/II). *Bu düzenleme ile özellikle kadınların aileye harcadığı emeğin değerlendirilmesi amaçlandığından kanımızca isabetlidir*.

Eşlerin birlikte yaşamaya ara vermeleri durumunda da evlilik birliği korunmaktadır. Eşlerden birinin ortak hayat sebebiyle kişiliği, ekonomik güvenliği veya ailenin huzuru ciddi biçimde tehlikeye düştüğü sürece ayrı yaşama hakkı doğmaktadır (TMK.m.197 /I)⁷¹. Ekonomik güvenliğin

⁶⁸ YILMAZ KILIÇOĞLU, s.430.

⁶⁹ ÖZTAN, s.333.

⁷⁰ ÖZTAN, s.336 vd.

⁷¹ İsviçre Medeni Kanunu'nda evliliğin genel hükümleri düzenlemeleri m.159-179 arasındadır. Bu hüküm farklı düzenlenmiştir. İMK.m.176'da eşlerin ayrı yaşamalarının düzenlemesiyle ilgili olarak 1. fıkrada eşlerden birinin talebi üzerine 1. bentte bir eşin diğerine ödeyeceği nafakayı, 2. bendinde aile konutu ve konut eşyasının kullanılmasını, 3. bendinde koşullar gerektirdiğinde mal ayrılığına geçiş kararı verilmesini düzenlemiştir. Maddenin 2. fıkrasında bir eşin birlikte yaşamamanın özellikle diğerinin sebepsiz yere ret etmesi üzerine imkansız olduğu durumlarda böyle bir talepte bulunabileceği hükme bağlanmıştır. Maddenin 3. fıkrasında eşlerin ergin

sarsılması konusunda her olayda kendi içinde değerlendirilmesi gerekir, burada ailenin birlikte yaşamak için gerekli ihtiyaçlarının karşılanmasının tehlikeye girmesi dikkate alınmalıdır⁷². Birlikte yaşamaya ara verilmesi haklı bir sebebe dayanıyorsa eşlerden birinin istemi üzerine hakim, diğerine yapacağı parasal katkıyı, konut ve ev eşyasından yararlanma ve eşlerin mallarının yönetimiyle ilgili önlemleri alacaktır (TMK.m.197/II). Eğer haklı bir sebep olmadan birlikte yaşamaktan kaçınıyorsa veya ortak hayatın başka bir sebeple olanaksız hale gelmesi durumunda da bu istemlerde bulunmak mümkündür.

Eşlerden biri, birliğin giderlerine katılma yükümlülüğünü yerine getirmemezse hakim onun borçlularına, ödemeyi tamamen veya kısmen diğer eş yapmalarını emredebilecektir (TMK.m.198). Bu hükümde, evlilik birliğinin korunması amacıyla birliğin giderlerine katılma yükümlülüğü ile ilgili bir koruma getirmiştir. Bu hükmün kanımızca geniş yorumlanmaması gerekir⁷³.

III. Evlenme Sona Erince Kadının Hukuki Durumu

Evlilik birliğinin sona erme sebepleri, eşin ölümü, cinsiyet değişikliği, mahallin en büyük mülki amirinin emriyle ölüm karinesi kaydının nüfus siciline işlenmesi, gaiplik kararıyla birlikte veya sonra evlilik birliğinin sona erdirilmesi, mutlak veya nisbi butlan kararı ile evlilik birliğinin sona erdirilmesi ve boşanmadır.

olmayan çocukların varlığı halinde mahkemenin çocuklarla ilişkilerinin sonuçlarına ilişkin hükümlere göre zorunlu önlemleri alması gerektiği düzenlenmiştir.

⁷² ÖZTAN , s.353.

⁷³ Aynı kanaatte ÖZTAN , s.375.

Boşanma Bakımından

a. Genel Olarak

Boşanma davası açma hakkı hem kadına hem erkeğe tanınmış bir haktır. Kadın-erkek eşitliği bakımından kanunda öngörülen boşanma sebeplerinin bulunması durumunda eşlerden her ikisi de boşanmayı talep edebilir⁷⁴.

Boşanma sebepleri zina, hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış, suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme, terk, akıl hastalığı, evlilik birliğinin sarsılması, anlaşmalı boşanma ve fiili ayrılık sebebine dayanan boşanmadır. Boşanmanın bir sebebe bağlı olarak gerçekleşmesi, bazı ilkelere dayanılması gereklidir. Türk hukuk doktrininde boşanmanın dayandığı ilkeler, kusur ilkesi, irade ilkesi, temelden sarsılma ilkesi, elverişsizlik ilkesi, eylemli ayrılık ilkesi olarak sayılmaktadır⁷⁵.

Türk Hukuk Doktrininde baskın görüşe göre⁷⁶ boşanma sebepleri, “mutlak ve nisbi boşanma sebepleri” olarak ikiye ayrılmaktadır. Mutlak boşanma sebeplerinde kanunda belirlenen olayın ispatı halinde diğer eş için ortak hayatı çekilmez hale getirip getirmediği araştırılmazken, nisbi boşanma sebeplerinde bu husus araştırılmaktadır⁷⁷.

Eski MK.131'de boşanma sebebi olarak onur kırıcı davranış sayılmamıştı, yeni TMK. m.162 hükmünde bu sebep de sayılmıştır⁷⁸. Eski MK.'da akıl

⁷⁴ GENÇ ARIDEMİR, s.7.

⁷⁵ CEYLAN, tez, s. 10 vd.

⁷⁶ OĞUZMAN, M. Kemal /DURAL, Mustafa, *Aile Hukuku 3. Bası, İstanbul 2001, s.113; TEKİNAY, Selahattin Sulhi, Türk Aile Hukuku, İstanbul 1990, s.194, AKINTÜRK/ATEŞ, s.243 vd.*

⁷⁷ CEYLAN, tez, s.22.

⁷⁸ CEYLAN, tez, s. 22, 23.

hastalığına dayanan boşanma sebebinde hastalığın en az üç yıldan beri sürmekte olması gerekliken, yeni TMK.m.165 hükmünde akıl hastalığının iyileşmesinin imkansız olduğunun tespitinin resmi sağlık kurulu raporuyla belirlenmesi aranmaktadır⁷⁹. Eski MK. m.131'de küçük düşürücü suç işlenmesi halinde ortak hayatın diğer eş için çekilmez hale gelip gelmediği araştırılmıyordu, yeni TMK. m.163'e göre bu şart aranmaya başlanmıştır⁸⁰.

Kusur ilkesine göre boşanma davası açma hakkı, eşlerden birinin kusurlu olması halinde kural olarak kusurlu olmayan eşe tanınmaktadır. TMK.'da kusur ilkesine, zina, hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış, suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme, terk gibi boşanma sebeplerinde yer verilmiştir⁸¹. Evlilik birliğinin temelinden sarsılmasına dayanan boşanma sebebinde (TMK.m.166 /II c.1) ise davacının kusuru daha ağır ise davalının itiraz hakkı bulunmaktadır. Boşanmada kusur esasının göz önüne alındığı göstermektedir. Bu itirazın kabul edilmesindeki amaç, ekonomik bakımdan zayıf konumda bulunan kadının evli kaldığı sürece korunabilmesidir⁸².

İrade ilkesine göre boşanma, eşlerin karşılıklı anlaşması veya eşlerden birinin talebiyle mümkündür. Eşlerin karşılıklı anlaşmasına dayanan boşanmada irade ilkesine yer verilmektedir⁸³. Temelden sarsılma ilkesine göre boşanma, evlilik ilişkisinde meydana gelen olaylar eşler için çekilmez

⁷⁹ NAMLI, s.355.

⁸⁰ NAMLI, s. 353.

⁸¹ CEYLAN, tez, s.10.

⁸² GENÇ ARIDEMİR, s.9.

⁸³ CEYLAN, tez, s.12.

hale gelmişse eşlerin kusuru olmasa da boşanmaya karar verilmesini belirten ilkedir. Evlilik birliğinin sarsılması genel boşanma sebebinde temelden sarsılma ilkesine yer verilmiştir⁸⁴.

Elverişsizlik ilkesine göre boşanma, eşlerden birini bedensel veya ruhsal bozukluklardan dolayı evlilik birliğinin yükümlülüklerini yerine getiremeyecek durumda olması halinde uygulanan bir ilkedir. TMK. akıl hastalığı yönünden bu ilkeyi kabul etmiştir⁸⁵.

Eylemli ayrılık ilkesine göre eşler birlikte olmayı istemedikleri için eylemli olarak ayrı yaşıyorlarsa evliliği devam ettirmenin anlamı olmadığına dayanan ilkedir. TMK., eylemli ayrılık nedeniyle boşanma sebebini kabul etmiştir. Burada eşlerin kusurlu olmaları veya evlilik birliğinin temelinden sarsılması önemli değildir⁸⁶.

Türk yasa koyucusu, boşanmada ilkeler olarak eski MK.'da kusur, temelden sarsılma ve elverişsizlik ilkelerini kabul etmiştir. 04.05.1988 tarihinde 3444 sayılı Kanunla ayrıca irade ilkesi ve eylemli ayrılık ilkesi kabul edilmiş olup, bu ilkeler de eklenince yeni TMK.'da toplam beş ilkenin benimsendiği görülmektedir⁸⁷.

⁸⁴ CEYLAN, tez, s.12.

⁸⁵ CEYLAN, tez, s.13.

⁸⁶ CEYLAN, tez, s.13.

⁸⁷ CEYLAN, tez, s.13.

a. Boşanmada Yetkili Mahkeme

Eski Medeni Kanun m.136 hükmüne göre boşanma davalarında yetkili mahkeme davacının ikametgahı mahkemesiydi. Eski MK. m.21 hükmüne göre kadının ikametgahı kocanın ikametgahı olduğundan boşanma davasını açacak kadın ancak kocasının ikametgahında davayı açabiliyordu. Bu hüküm kadın-erkek eşitliğine zarar veren bir düzenlemeydi⁸⁸. HUMK.m.9 hükmüne 1711 sayılı kanunla eklenen 3. fıkraya göre davacının ikametgahı veya eşlerin davadan önce son defa altı aydan beri birlikte oturdukları yer mahkemesiydi. TMK.m.168 hükmüne göre boşanma veya ayrılık davalarında yetkili mahkeme, eşlerden birinin yerleşim yeri veya davadan önce son defa altı aydan beri birlikte oturdukları yer mahkemesidir. Böylece kadının da ayrı yerleşim yeri edinebileceği belirtilerek kadın-erkek eşitliği sağlanmıştır.

c. Boşanma Davasının Hukuki Sonuçları

Boşanmanın hukuki sonuçları ifadesi ile boşanmaya hakim tarafından karar verilmesi halinde meydana gelecek sonuçlar belirtilmektedir. Boşanmanın hukuki sonuçlarından bazıları eşleri ilgilendiren, bazıları ise çocukları ilgilendiren sonuçlardır⁸⁹.

aa. Boşanmanın Eşlerle İlgili Sonuçları

Boşanmanın eşlerle ilgili sonuçları Türk-İsviçre Hukuk doktrinde kişisel ve mali sonuçlar olarak ikiye ayrılarak incelenmektedir⁹⁰.

⁸⁸ GENÇ ARIDEMİR, s.10.

⁸⁹ CEYLAN, tez, s.47.

⁹⁰ CEYLAN, tez, s.48.

aaa. Boşanmanın Kişisel Sonuçları

Boşanma hükmünün kesinleşmesiyle eşlerle ilgili kişisel sonuçlar meydana gelmektedir. Kişisel sonuçları, genel olarak evlilik birliğinin sona ermesi, özel olarak yeniden evlenme imkanının doğması, kişisel durum değişikliği, boşanan kadının yeniden evlenmesi için bekleme süresine tabi olması, eşlerin birbirine karşı talep hakları bakımından zamanaşımının işlemeye başlaması, eşlerin birbirine karşı mirasçılık sıfatını kaybetmesidir⁹¹.

Eşler, boşanma kararı ile evli olmaktan çıkarlar, boşanmış duruma girerler. Kadın bakımından, boşanma kararı sonucunda kadının kocasının soyadını kaybederek evlenmeden önceki soyadını yeniden alması durumunda kişisel durumu değişmektedir⁹². TMK.m.173 hükmüne göre boşanan kadının soyadı konusunda evlenmeden önceki soyadını alır. Eğer kadın evlenmeden önce dul idiyse, hakimden bekarlık soyadını taşımasına izin verilmesini isteyebilir. Kadının, boşandığı kocasının soyadını taşımakta menfaati varsa ve bu kocaya bir zarar vermeyecekse, kadının istemi üzerine hakim kocasının soyadını taşımasına izin verir. Koca, koşullar değişirse bu iznin kaldırılmasını isteyebilir. Bu hükmün amacı, kadının boşandıktan sonra kocasının soyadını koruyacağını öngörerek, kadının sosyal statüsü korumaktadır. Bu hükmü karşılayan İMK.m.119 hükmü 30.09.2011'de çıkarılan ve 1.1.2013'de yürürlüğe giren Soyadı ve Vatandaşlık Hakkını Düzenleyen Kanun ile değiştirildikten sonra⁹³

⁹¹ CEYLAN, tez s.48.

⁹² CEYLAN, tez, s.50.

⁹³ "L'époux qui a changé de nom lors de la conclusion du mariage conserve ce nom après le divorce; il peut toutefois déclarer en tout temps à l'officier de l'état civil vouloir reprendre son nom de célibataire".

evlenme sırasında soyadını değiştiren kişi, bu soyadını isterse herhangi bir izin alma ihtiyacı duymadan korur, isterse nüfus müdürlüğüne bekarlık soyadını korumak istediğine dair bildirimde bulunarak soyadını değiştirebilir. Bu hak herhangi bir süreyle sınırlanmamıştır. Bu madde değiştirilmeden önce bir yıllık süre içinde beyanda bulunması isteniyordu⁹⁴.

Eski Medeni Kanunda ve yeni Türk Medeni Kanununa göre de kadın, doğumla aldığı soyadını evlenince terk etmek ve kocasının soyadını almak zorundadır. Kadının evlendiğinde veya boşandığında soyadını değiştirmek zorunda olması kadının kimliğini ve birçok resmi veya özel belgeyi yeniden çıkarmasını gerektirmektedir. Bu durumun kadınları mağdur ettiği “kimlik sorunu” yaşamalarına yol açtığı ileri sürülmektedir⁹⁵. TMK’nun “Aile Hukuku” bölümünde anayasal eşitlik ilkesine aykırı düşen tek madde “kadının soyadı” olduğu ileri sürülmektedir (md. 187 ve 173). Eski Medeni Kanunu’nuzun 153. maddesinde 1997 yılında değişiklik yapıłana kadar “kadın evlenmekle kocasının soyadını alır” kuralı yürürlükteydi. 1997 yılında 153. madde řu şekilde değiştirilmiştir: “*Kadın, evlenmekle kocasının soyadını alır; ancak evlendirme memuruna veya daha sonra nüfus idaresine yapacağı yazılı başvuru ile kocasının soyadı önünde önceki soyadını da kullanabilir. Daha önce iki soyadı kullanan kadın, bu haktan sadece bir soyadı için yararlanabilir.*” Bu hüküm, yeni Türk Medeni Kanunu’nun 187. maddesine “Kadının Soyadı” başlığıyla aynen alınmıştır. Bu hüküm kadın-

⁹⁴ CEYLAN, tez, s.52.

⁹⁵ MOROğLU, s.254.

erkek eşitliği bakımından tam olarak yerine getirmediği ileri sürülmüştür, çünkü evlenmeyle sadece kadının erkeğin soyadını alabileceği düzenlenmişken erkeğin kadının soyadını alması ile ilgili bir düzenleme getirilmemiş olması *kanımızca* da haklı olarak eleştirilmiştir⁹⁶.

Kadın erkek eşitliği açısından “kadın evlenmekle kocasının soyadını alır” kuralı, Anayasa'nın eşitlik ilkesine aykırılığı nedeniyle hem 1926 tarihli Medeni Kanun hem de 2001 tarihli Medeni Kanun açısından Anayasa Mahkemesi'ne götürülmüş ve iptali istenmiştir. Anayasa Mahkemesi, kadının soyadına ilişkin 20 Eylül 1998 tarih ve 61/59 sayılı kararıyla⁹⁷, Medeni Kanun'un “kadın evlenmekle kocasının soyadını alır” maddesinin iptal istemini “bu durum eşitliğe aykırı değildir” diye reddetmiştir.

Boşanan eşler, boşanma kararından sonra bu sıfatla birbirlerinin yasal mirasçısı olamazlar ve boşanmadan önce yapılmış olan ölüme bağlı tasarruflarla kendilerine sağlanan hakları, aksi tasarruftan anlaşılmadıkça kaybederler. Boşanma davası sırasında ölenin mirasçılarında birinin davaya devam etmesi ve kusurunun ispatlanması durumunda da bu fıkra uygulanır (TMK.m.181/II)⁹⁸. Bu dava, davacı ölmüşse diğer tarafın kusurunun ispatına yönelik olacaktır, çünkü zaten ölümlü evlilik ilişkisi sona ermiştir⁹⁹. *Boşanma davası şahsa sıkı sıkıya bağlı bir hak olduğundan dava sonunda alınan kesinleşmiş boşanma kararı mirasçılık hakları üzerinde etkili olacağından bu hakkın ölenin mirasçılara tanınması*

⁹⁶ NAMLI, s.366.

⁹⁷ RG. 15.11.2002, s. 24937.

⁹⁸ Bu hükümdeki “davacının” ve “davalının” ifadeleri Anayasa Mahkemesinin T.21.01.2010-E.2008/102, K.2010/14 sayılı kararı ile yayımından altı ay sonra yürürlüğe girmiştir.

⁹⁹ NAMLI, s.362.

kanımızca olumludur. Bu hükmünde mirasçuların davaya devamı ile diğer eşin kusurunun ispatlanması durumunda mirasçılığının önlenmesi yolu açılmıştır. Kanımızca, boşanma sebepleri bakımından da bir ayırım yapılarak her boşanma sebebi için değil, ama kusura dayanan boşanma sebepleri için de uygulanması daha uygun olur¹⁰⁰. Anlaşmaya dayanan boşanma çekişmesiz bir yargı işi niteliğinde olduğundan ve eşlerin kusuru hiçbir şekilde gündeme gelmeyeceğinden bu boşanma sırasında TMK.m.181/II hükmü uygulanmaz¹⁰¹.

bbb. Boşanmanın Mali Sonuçları

Boşanmanın mali sonuçları, eşlerden birinin diğerinin lehine yaptığı ölüme bağlı tasarrufların geçersiz hale gelmesi, mal rejiminin tasfiyesi, maddi tazminat, manevi tazminat, yoksulluk nafakasıdır. Boşanmada maddi tazminat, manevi tazminat ve yoksulluk nafakasının miktarı ve ödenme tarzı tarafların anlaşmasıyla belirlenebilir. TMK.m.178 hükmüne göre boşanma sebebiyle açılacak davaların boşanma hükmünün kesinleşmesinden itibaren bir yıl geçmekle zamanaşımına uğrayacağı kabul edilmiştir.

Evlilik birliğinin kurulmasıyla eşler arasında çeşitli mali ilişkiler doğmaktadır. Eski Medeni Kanun'da yasal rejim olarak mal ayrılığı rejimi ve seçimlik rejimler olarak mal birliği rejimi ve mal ortaklığı rejimi vardı¹⁰². Eşler mal rejimi sözleşmesi yaparak seçimlik mal rejimi olan mal

¹⁰⁰ CEYLAN, tez, s.57.

¹⁰¹ ÖZDEMİR, Nevzat, *Türk-İsviçre Hukukunda Anlaşmalı Boşanma*, Doktora tezi, İstanbul 2003, s. 190-191.

¹⁰² CEYLAN, Ebru, 4721 sayılı *Türk Medeni Kanunu'nun Mal Rejimleri İle İlgili Getirdiği Yeni Düzenlemeler*, Prof. Dr. Ömer Teoman'a 55. Yaş Günü Armağanı, İstanbul 2002, s.1022-1023.

ortaklığı rejimini veya mal birliği rejimini seçme hakkına sahipti. Yeni TMK. ile edinilmiş mallara katılma rejimi yasal rejim olarak kabul edilmiştir, seçimlik rejimler olarak mal ortaklığı rejimi, paylaşmalı mal ayrılığı rejimi ve mal ayrılığı rejimi kabul edilmiştir¹⁰³. Bu değişikliğin yapılmasında Batı ülkelerinde yasa koyucunun evlilik birliğinde eşlerin eşitliğinin sağlanması amacıyla yaptığı gelişmeler etkili olmuştur. Bu değişikliklerde eşitlik ve evlilik sona erdiğinde eşler arasındaki işbirliği, işbölümü ve dayanışma sonucunda elde edilen malvarlığı değerlerinin paylaşılması ilkeleri esas alınmıştır¹⁰⁴. TMK.'nun kaynağı olan İsviçre Aile Hukukunda 1.1.1988 tarihinde “Aile Reformu Kanunu”¹⁰⁵ yürürlüğe girince yasal rejim olarak eski yasal rejim olan “mal birliği rejimi” yerine “edinilmiş mallara katılma rejimi” kabul edilmiştir. Eski yasal mal rejimi olan mal ayrılığı kadının sosyal ve ekonomik hayata katılmasına paralel olarak adaletsizliğe neden olacağı ileri sürülmüştür¹⁰⁶. Mal ayrılığı görünüşte kadın erkek eşitliğine en uygun rejim olduğu, ancak değişen sosyo-ekonomik koşullar nedeniyle, kadının aleyhine işlediği, özellikle taşınmaz malların büyük ölçüde erkek eş adına tapuya kaydolduğu, gelirler kocanın banka hesabına geçtiği ileri sürülmüştür. Evlilik iyi gittiği sürece, ortaya büyük bir sorun çıkmaz. Ancak evlilik boşanma ya da ölüm ile sona ererse, kadın yarattığı ya da yaratılmasına katkıda bulunduğu ekonomik değerlerin yaratıcısı değilmiş gibi muamele görmesi eleştirilmiştir. Sosyal adalet anlayışı ve eşitlik ilkesi, bu ortaklaşa çabanın ürünlerinden her iki eşin de birlikte yararlanacağı yeni bir kanunî mal rejiminin bulunmasını

¹⁰³ CEYLAN, *mal rejimi*, s.1022 .

¹⁰⁴ CEYLAN, *tez*, s.59.

¹⁰⁵ CEYLAN, *mal rejimi*, s.1022.

¹⁰⁶ UÇAR, s.1666.

gerekli kıldığı ileri sürülmüştür¹⁰⁷. Bu rejimin emek karşılığı edinilen mallarda hak sahipliğine dayandığı, hak sahipliğinin evlilik süresince edinilen mallarla sınırlı olması, hak sahibi olan eşe şahsi hak tanınması, sözleşme özgürlüğüne dayanması, ispat kolaylığı ve iyiniyet ilkesine dayanması olumlu özellikleridir¹⁰⁸. Aile Hukukunda eşlerin evlilik birliğinde eşit haklara sahip olması düşüncesinin gelişmesi yasa koyucuları mal rejimleri hukukunda da eşitlik ilkesine göre düzenlemeler yapmaya sevk etmiştir. Malların yönetimi ve yararlanma konusunda erkek eşe ayrıcalıklar tanıyan mal birliği rejimi yasalardan çıkarılmıştır. Mal rejimi hukukunda yapılan değişikliklerde iki ilke temel alınmıştır. Birincisi, eşitlik ilkesidir, ikincisi evlilik sona erdiğinde bazı malvarlığı değerlerinin eşler arasında paylaşılması ilkesidir¹⁰⁹.

Doktrinde yasal mal rejimi olarak mal ayrılığı rejimi lehinde görüşler olduğu gibi, mal paylaşımını içeren rejimler yönünde de görüşler ileri sürülmüştür. Edinilmiş mallara katılma rejiminde çok karmaşık bir tasfiye rejimi öngörülmüş olduğundan doktrinde eleştirilmiştir¹¹⁰. *Kanımızca yasal mal rejimi düzenlemesinde evlilik sırasında ve sonrasında eşlerin, evlilik birliğinin, mirasçılarının, üçüncü kişilerin çıkarlarının ve ticari yaşamdaki hukuki işlem güvenliğinin korunacağı ve ülkemizdeki aile yapısına uygun bir modelin seçilerek adil ve ihtiyaçlara cevap verecek şekilde bir düzenleme yapılması üzerinde durulmalıdır. Ayrıca kadının bağımsızlığı ve erkeklerle eşitliği ile ailede dayanışmanın gerçekleştirilmesi*

¹⁰⁷ GÜRKAN, s.392,393.

¹⁰⁸ KILIÇOĞLU, Ahmet, *Katki –Katılma Alacağı*, 2. Baskı, Ankara 2012, s. 80 vd.; KILIÇOĞLU, Ahmet, *Medeni Kanunumuzun Aile-Miras-Eşya Hukukuna Getirdiği Yenilikler*, Ankara 2003, s. 178 vd.

¹⁰⁹ CEYLAN, mal rejimi, s.1050.

¹¹⁰ Görüşler için bkz. CEYLAN, mal rejimi, s.1023 vd.

ilkelerinin de düzenleme yapılırken dikkate alınması gereklidir¹¹¹. Kanımızca bu sistem paylaşmaya yönelik bir sistem olduğundan olumludur, çünkü evlilikte paylaşmanın dayandığı haklı temeller vardır. Ancak evlilik sona erdiğinde birçok mal grubu arasında yapılan tasfiyenin masraflı, zor ve karmaşık olması nedeniyle uygulama zorlukları yaratacağı gerçeğini gözardı etmemek gerekir¹¹². Aynı tasfiyeyi esas alan paylaşmalı mal ayrılı rejimi bu rejime nazaran daha kolay bir sistemdir¹¹³. Kanımızca mal ayrılığı rejimi eşlerin mallarının ayrı olması nedeniyle kadının ekonomik bakımdan özgür olması ve diğer sistemlere nazaran tasfiyenin olmaması bakımından olumludur. Ancak uygulamada ülkemizdeki aile yapısı ve toplumsal gelenekler nedeniyle kadın aleyhine sonuçlar yaratmıştır¹¹⁴.

Edinilmiş mallara katılma rejiminde eşlerden her biri evlilik devam ettiği sürece evlenmeden önce sahip olduğu ve evlendikten sonra edindiği malların maliki olarak kalmaktadır¹¹⁵. Ancak evlilik birliği sona erdiğinde mallar paylaşımına tabi olmaktadır. Edinilmiş mallar ve eşlerden her birinin kişisel mallarından oluşmaktadır¹¹⁶.

Boşanma yüzünden kusursuz veya daha az kusurlu eş, maddi zarara uğramışsa kusurlu olan eşinden maddi zarar ile uygun illiyet bağı olan maddi zararlarını tazmin edebilir. Yeni TMK.m.174/I hükmüne göre

¹¹¹ CEYLAN, *mal rejimi*, s.1025.

¹¹² CEYLAN, *mal rejimi*, s.1051.

¹¹³ CEYLAN, *tez*, s.63.

¹¹⁴ CEYLAN, *tez*, s.69.

¹¹⁵ KILIÇOĞLU, *katılma alacağı*, s.80 vd.; CEYLAN, *mal rejimi*, s.1028.

¹¹⁶ KILIÇOĞLU, *katılma alacağı*, s.108 vd.

boşanma nedeniyle zarar gören eşin mevcut veya beklenen menfaatleri zedelenmesi aranmaktadır¹¹⁷. Maddi tazminat istemenin şartları, tazminat isteyen tarafın mevcut veya beklenen bir menfaatinin boşanma yüzünden zedelenmiş olması, tazminat isteyen tarafın kusursuz veya daha az kusurlu olması, tazminat talep edilen tarafın ise kusurlu olmasıdır¹¹⁸. Yasa koyucu, her boşanmada tarafların az veya çok kusurlu olabileceğini, bu nedenle davacının boşanmada tamamen kusursuz olmasının her zaman mümkün olamayacağını dikkate alarak “kusuru daha az olan” tarafa da maddi tazminat isteme hakkı tanımıştır¹¹⁹. *Kanımızca kesinleşen boşanma kararından sonra da maddi tazminat istenebileceğinin yeni TMK. ile kabul edilmesi isabetli olmuştur*¹²⁰.

Yeni TMK.m.174/II hükmüne göre, boşanma yüzünden kişilik hakkı saldırıya uğramış olan eş, kusurlu olan eşinden manevi tazminat olarak uygun miktarda bir para ödenmesini isteyebilir. Boşanmaya neden olan olayların manevi tazminat isteminde bulunulması için talepte bulunan kişinin kişilik haklarını ihlal etmiş olması gereklidir¹²¹. *Kanımızca manevi tazminat isteminde bulunmak için Eski MK.’da aranan “ağır olması” şartının yeni TMK.’da aranmaması kişilik hakkının daha fazla korunmasını ve BK.m.49 ile uyumun sağlanması bakımından isabetli olmuştur*¹²².

¹¹⁷ Mevcut menfaat ve beklenen menfaat ihlali halinde konu ile ilgili Yargıtay kararları için bkz. CEYLAN, tez, s.78 vd.

¹¹⁸ CEYLAN, tez, s.76 vd.

¹¹⁹ CEYLAN, tez, s.73.

¹²⁰ CEYLAN, tez, s.76.

¹²¹ Manevi zarar kavramı ve tazminat istemiyle ilgili Yargıtay kararları için bkz. CEYLAN, tez, s.95 vd.

¹²² CEYLAN, tez, s.96

Manevi tazminat istemi, kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan kabul edildiğinden hak sahibi tarafından ileri sürülmelidir. Yeni TMK.m.25/IV'e göre manevi tazminat isteminin karşı tarafça kabul edilmiş olmadıkça devredilemez, mirasbırakan tarafından ileri sürülmüş olmadıkça mirasçılara geçmez. *Kanımızca manevi tazminat isteminin acı çekme parası olarak istenmesi anlayışı aşınmış olduğundan bu hükmün yeniden düzenlenmesi gerektiği düşüncesindeyiz.*

Yeni TMK.m.175 hükmüne göre, boşanma nedeniyle boşanma sebebiyle yoksulluğa düşecek eş, kusuru eşinden daha ağır değilse, eşinden mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir. Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmamaktadır. Yoksulluk nafakası istemek için yoksulluğun boşanma sonucunda meydana gelmiş olması ve gerçek bir yoksulluğun olması gerekir¹²³. Eski Medeni Kanun m.144 hükmünde, yoksulluk nafakasında erkeğin mali durumunun iyi olması şartı aranmamışken, kadının nafaka yükümlüsü olması için hali refahta bulunması şartı aranmıştı. Yeni TMK.m.175 hükmünde yoksulluk nafakasında kadının nafaka ödeyebilmesi için "*hali refahta bulunması*" koşulu kaldırılarak kadın-erkek eşitliğine uygun şekilde her iki eşin de yoksulluk nafakası ödeyebileceği belirtilmiştir¹²⁴. İsviçre Hukukunda boşanmada eşlerden birinin mesleki yardım kuruluşuna bağlı olması halinde bu yardımla ilgili paylaşımlar düzenlenmiştir¹²⁵. *Kanımızca İsviçre Hukuku'nda boşanma*

¹²³ CEYLAN, tez, s.108.

¹²⁴ CEYLAN, tez, s.106; UÇAR, s.1664; GENÇ ARIDEMİR, s.17.

¹²⁵ CEYLAN, tez, s.135 vd.

davasından sonra aile konutuyla ilgili koruma getiren İMK.m.121 hükmünün TMK.'ya alınmaması eksiklidir¹²⁶.

bb. Boşanmanın Çocuklarla İlgili Sonuçları

Eşlerin çocuklarının olması durumunda çocuğun velayetinin ana-babadan birine bırakılması, çocuklarla ana-baba arasındaki kişisel ve mali ilişkiler ve çocuğun bakım ve eğitim giderlerinin karşılanması boşanmanın çocuklarla ilgili sonuçları olarak incelenmektedir. Velayet hakkı, kadın-erkek eşitliği prensibi çerçevesinde birbirleriyle evli olan ana ve babaya birlikte tanınmıştır¹²⁷. Boşanma üzerine velayet hakkının bırakılmasına ilişkin ilkelerin başında çocuğun güvenliğinin ve yararının korunması ilkesi gelmektedir¹²⁸. TMK.'nda boşanan eşlerden hangisine verileceği konusunda belirli kıstaslar konulmamıştır, hakimin geniş takdir yetkisi vardır. Boşanma sonrasında velayet hakkını ana veya baba tek başına kullanmaktadır (TMK.m.336/II). Boşanma sonrasında velayet hakkının ana ve baba tarafından birlikte kullanılması TMK.'da düzenlenmemiştir. *Kanımızca, bu husus bir eksiklidir. Ana-babanın çocuğun velayetini birlikte kullanabilmeleri için boşanmada öncelikle kusur unsurunun çıkarılması gereklidir. Bu imkanın Türk Hukukunda da tanınması durumunda çeşitli türdeki boşanma davalarında ana ve babaya birlikte velayeti kullanma imkanı verilmiş olacaktır¹²⁹.* Velayet hakkı kapsamındaki yetkiler dahilinde olan çocuğun soyadının belirlenmesi hususu evliliğin feshi veya boşanma bağlamında, 2525 sayılı Kanun'un

¹²⁶ CEYLAN, tez, s.143.

¹²⁷ CEYLAN, tez, s. 153.

¹²⁸ CEYLAN, tez, 154 vd.

¹²⁹ CEYLAN, tez, s. 164.

Anayasa Mahkemesinin 8/12/2011 tarihli ve E.2010/119, K.2011/165 sayılı kararı ile iptal edilen m.4/II c. 1'de düzenlenmiştir ve ilgili hükümde, evliliğin feshi veya boşanma hallerinde çocuğun -anasına tevdi edilmiş olsa bile- babasının seçtiği veya seçeceği adı alacağı belirtilmiştir. Bu düzenleme eski MK. m.152.'deki kocanın evlilik birliğinin reisi olduğu kabulüne dayandığı anlaşılmaktadır. 4721 sayılı Kanun ile kocanın evlilik birliğinin reisi olduğuna dair söz konusu düzenleme kaldırılmıştır ve eşlerin evlilik birliğinde eşit hak ve yükümlülükler sahip olduğu kabul edilmiştir.

Boşanmada çocuğun velayet hakkının bir tarafa bırakılması sonucunda diğer tarafın çocukla kişisel ilişki kurma hakkı vardır. Yeni TMK.'nun, kişisel ilişki hakkını düzenleyen hükümleri kanımızca isabetlidir. Özellikle ana babanın ölmüş olması durumunda veya bulunamadığı durumlarda, çocuğun yakın hısımlarıyla bağlantıda olması çocuğun gelecekteki yaşamı bakımından olumlu etki yapacaktır¹³⁰.

İsviçre hukukunda velayete sahip olmayan ana veya babanın bilgi edinme hakkı düzenlenmişken, TMK'da böyle bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Kanımızca bu husus bir eksiklik olup, ana baba boşanmış olsalar da çocuğun durumuyla ilgili ana baba olmanın getirdiği özen ve ilgi gösterme yükümlülükleri devam ettiğinden velayete sahip olmayan eşe bu konuda bilgi edinme hakkı tanınmalıdır¹³¹. Yeni TMK. çocuğun boşanma sonrasında bakım ve eğitim giderlerinin düzenlenmesinde velayet hakkı

¹³⁰ CEYLAN, tez, s.167.

¹³¹ CEYLAN, tez, s.174.

kendisine bırakılmayan eşin mali gücü oranında katkı yapması belirtilmiştir. İştirak nafakasında çocuğa dava açma hakkının tanınmış olması, nafaka miktarının takdirinde gelecek yıllarda nafakanın ne miktarda ödeneceğinin belirleme yetkisinin tanınmış olması Yeni TMK.'nın olumlu yeniliklerindedir¹³².

b. Ölüm halinde

Yeni TM K.m.497 hükmüne eklenen yeni bir hükümle sağ kalan eş varsa büyük analar ve büyük babalardan birinin miras bırakandan önce ölmüş olması halinde, ona düşen pay kendi çocuğa geçecektir. Bu durumda sağ kalan eşin alacağı miras payı azalacaktır. *Kanımızca bu değişiklik, uzak akrabalara miras vermek için eşin payını azaltmaya yol açtığından yaşlılığında kendisini geçindirmeye yetecek bir malvarlığı kalmaması sonucuna yol açma riskini taşımaktadır*¹³³.

Özellikle TMK.m.652'deki hüküm, sağ kalan eşin korunmasını amaçlayan bir düzenlemedir. Böylece miras paylaşımında aile konutunun sağ kalan eşe tahsisinin koşulları düzenlenmiştir. Bu düzenleme, eşler arasında mal rejimi ne olursa olsun veya mal rejiminin tasfiyesi sonucunda sağ kalan eşin bir tasfiye payı olup olmadığına bakılmaksızın mirasçılık sıfatına bağlı olarak uygulama alanı bulan bir düzenlemedir¹³⁴. Bu düzenleme mirasçıların eşitliği ve taksim serbestisi ilkesine bir istisnadır. Bu hükme göre sağ kalan eş, diğer eşin ölümü halinde tereke malları arasında bulunan aile konutu üzerinde kendisine miras hakkına mahsuben mülkiyet

¹³² CEYLAN, tez, s. 176 vd.

¹³³ Aynı kanaatte ÖZDEMİR, s. 455.

¹³⁴ NEBİOĞLU ÖNER, Şebnem, *Aile Konutunun Sağ Kalan Eşe Özgülenmesi*, Ankara 2014, s. 194.

hakkı tanınmasını isteyebilir. Haklı sebepler varsa sağ kalan eş veya diğer yasal mirasçılarının talebi üzerine mülkiyet yerine intifa veya oturma hakkı tanınması da mümkündür. Bu hükümden sağ kalan eşin yararlanması için evliliğin ölümle sona ermesi, aile konutunun tereke malları arasında yer alması, sağ kalan eşin miras hakkına sahip olması ve aile konutuna yönelik aynı hak talebinde bulunması gereklidir¹³⁵.

Sonuç

Uluslararası alandaki kadına hak ettiği konumu sağlamak amacıyla yapılan çalışmalar, Türk hukukunu da olumlu etkilemiştir. Tarihsel bakımdan kadın haklarıyla ilgili gelişmeler incelendiğinde, kadınların erkeklerle eşitliği prensibinin kabul edilmesinde toplumda ataerkil yapının varlığının önemli bir engel olduğu görülmektedir. Bu yaklaşımın ortadan kaldırılması için uluslararası ve ulusal alanda çalışmalar yapılmıştır.

Yeni Medeni Kanun'da toplumun temeli sayılan ailede erkeğin egemen olduğu aile anlayışı terk edilerek kadın ve erkek eşitliğine dayalı evlilik kurumu esas alınmıştır. Bu nedenle eşler aile içinde eşit haklara ve borçlara sahiptir. Yeni Medeni Kanun, eşler arasında hukuki eşitlik yaratmak için önemli adımlar atmıştır. Böylece yeni Türk Medeni Kanunumuz ailede erkek ve kadını hakları ve sorumlulukları bakımından eşit kabul ederek uluslararası alandaki gelişmelere uygunluk sağlamıştır. Evlenme öncesinde kadının hukuki durumuyla ilgili yeni TMK.'daki önemli değişiklikler olarak nişanlanmanın sona ermesinde manevi tazminatta

¹³⁵ NEBİOĞLU ÖNER, s. 197.

zararın ve kusurun ağırlığı şartının kaldırılması, evlenme yaşı bakımından kadın-erkek farkı kaldırılması ve olağanüstü evlenme yaşında ana ve babanın dinlenmesinin olanak bulunması şartına bağlanması, evlenme engellerinden akıl hastalığı bakımından tıbbi sakınca bulunmasının resmi sağlık kurulu raporuyla belirlenmesinin gerekli olması sayılabilir.

Evlenme sırasında kadının hukuki durumuyla ilgili yeni TMK.'daki önemli değişiklikler olarak eşlerin beraber ortak konutu seçmeleri, evlilik birliğini beraber yönetmeleri ve evlilik birliğinin masraflarına güçleri oranında emek ve malvarlıklarıyla katılma hakkı düzenlenmiştir. Ailenin sürekli ihtiyaçları için eski MK. erkek eşe daha geniş yetkiler tanıdı, evlilik birliğini kocanın temsil edeceğini düzenledi. Evlilik birliğinin temsilinde ortak yaşam ihtiyaçlarının giderilmesinde esaslı değişiklikler yapılmıştır. Temsil yetkisinin kaldırılması, sınırlandırılması ve kaldırılan yetkinin geri verilmesi ile ilgili düzenlemelerde kadın-erkek eşitliği sağlanmıştır. Eşler, kanunda aksine bir düzenleme bulunmadıkça her biri diğeriyle ve üçüncü kişilerle her türlü hukuki işlemi yapmada özgürdür. Ancak eşlerin hukuki işlem özgürlüğünde bazı sınırlamalar da bulunmaktadır. Aile konutuyla ilgili işlemlerde, tasarruf yetkisinin sınırlandırıldığı hallerde ve paylı mülkiyette payın devri işleminde eşlerin yetkileri sınırlanmıştır.

Eşlerin evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerini yerine getirmemeleri veya önemli konularda anlaşmazlık yaşamaları halinde, evlilik birliğinin korunması için hakime müdahale etme görevi verilmiştir. Ailedeki önemli konularla ilgili anlaşmazlıklarda kanımızca hakimin müdahalesinin sınırlı

tutulması gerekir, aksi takdirde çok yakından tanımayan birinin kararları ailede etkili olacaktır. Ancak evlilik kurumu içindeki ilişkiler kanımızca karşılıklı dostluk ve güvene dayalı olup üçüncü kişilerin etkisinden uzak ilerlemesi gerekir. Kadın eşin evde çalışması, çocuklara bakması veya diğer eşinin işyerinde karşılıksız çalışmasının katkı miktarının belirlenmesinde dikkate alınacağı yeni TMK. 196/II hükmüyle kabul edilmesi kanımızca olumludur, çünkü böylece kadın eşin aileye harcadığı emek değerlendirilmesi mümkün olacaktır.

Evlenme sona erince kadının hukuki durumunu incelendiğinde kadın erkek eşitliğini sağlama yönünde önemli adımlar atıldığı görülmektedir. Boşanma sebeplerinin varlığı durumunda boşanma davası açma hakkı, hem erkek eşe, hem de kadın eşe sağlanan bir haktır. Türk yasa koyucusu, boşanmada Eski MK.'da kusur, temelden sarsılma ve elverişsizlik ilkelerini kabul etmişken, 1988 yılında 3444 sayılı K. ile irade ilkesi ve eylemli ayrılık ilkesi eklenmiştir, bütün bu ilkeleri yeni TMK.'da boşanmada kabul etmiştir. Boşanma davalarında yetkili mahkeme bakımından kadın-erkek eşitliği sağlanmıştır. Boşanmanın hukuki sonuçları ifadesi ile boşanmaya hakim tarafından karar verilmesi halinde meydana gelecek sonuçlar belirtilmektedir. Boşanmanın hukuki sonuçlarından bazıları eşleri ilgilendiren, bazıları ise çocukları ilgilendiren sonuçlardır. Kadın bakımından boşanma kararı sonucunda kadının kocasının soyadını kaybederek evlenmeden önceki soyadını yeniden alması durumunda kadının kişisel durumu değişmektedir. Bu düzenlemenin kadın-erkek eşitliğini tam olarak yerine getirmediğinden kanımızca da haklı olarak eleştirilmiştir. Boşanan eşler, boşanma kararı

sonucunda bu sıfatla birbirlerinin mirasçısı olamazlar ve boşanmadan önce yapılmış olan ölüme bağlı tasarruflarla kendilerine sağlanan hakları, aksi tasarruftan anlaşılmadıkça kaybederler. Yeni TMK.m.181/II hükmünde dava sırasında ölenin mirasçılarında birinin davaya devam etmesi ve kusurunun ispatlanması halinde mirasçılığın önlenmesi yolunun açılması olumludur, ancak bu düzenlemenin her boşanma sebebi bakımından bir ayırım yapılarak, sadece kusura dayanan boşanma sebepleri için uygulanması kanımızca daha uygun olacaktır.

Kadının evlendiğinde doğumla aldığı soyadını değiştirmek ve boşandığında kocasının soyadını almak zorundadır. Kadının evlendiğinde ve boşandığında soyadını değiştirmek zorunda kalması kadının kimliğini ve birçok resmi veya özel belgeyi yeniden çıkarmasını gerektirmektedir. Yeni TMK.m.187 hükmünde, sadece kadının erkeğin soyadını alması ile ilgili hüküm olması, erkeğin kadının soyadını alması düzenlenmemiş olması nedeniyle tam olarak kadın-erkek eşitliğini yerine getirdiği söylenemez.

Yeni TMK.'da yasal mal rejimi olarak edinilmiş mallara katılma rejimi paylaşmaya yönelik bir rejim olduğundan olumludur, ancak evlilik sona erdiğinde birçok mal grubu içinde tasfiyenin zor, karmaşık ve masraflı olması uygulamada zorluklar yaratmıştır. Aynı tasfiyeyi esas alan paylaşmalı mal ayrılı rejimi bu rejime nazaran daha kolay bir sistemdir. Boşanma sonrasında velayet hakkının ana ve baba tarafından birlikte kullanılması TMK.'da düzenlenmemiştir. Kanımızca, bu husus bir

eksiklik olup, bu imkanın Türk Hukuku'nda da tanınması çeşitli türdeki boşanma davalarında mümkündür.

Miras paylaşımında aile konutunun sağ kalan eşe tahsisinin koşullarının Yeni TMK.'da düzenlenmiş olması kadın eşin ekonomik bakımdan korunmasında önemli bir adımdır.

KAYNAKÇA

- [1] **AKINTÜRK, Turgut /ATEŞ Derya:** Aile Hukuku, 18. Baskı ,İstanbul 2016.
- [2] **ALİSBAH TUSKAN, Aydeniz:** Toplumsal Cinsiyet Toplumda Kadına Biçilen Roller ve Çözümleri, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2012/99, s.445-449.
- [3] **BARLAS, Nami:** Yeni Türk Medeni Kanunu Hükümleri Çerçevesinde Eşler Arası Hukuki İşlem Özgürlüğü ve Sınırları, Prof. Dr. Necip Kocayusufpaşaoğlu için Armağan, Ankara, s. 331-356.
- [4] **BADUR, Emel:** Eşin Rızası, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2013/109, s.251-302.
- [5] **CEYLAN, Ebru:** Türk ve İsviçre Hukukunda Boşanmanın Hukuki Sonuçları, Doktora tezi, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, İstanbul Ocak 2006. (atıf şekli: tez)

- [6] **CEYLAN, Ebru:** 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun Mal Rejimleri İle İlgili Getirdiği Yeni Düzenlemeler, Prof. Dr. Ömer Teoman'a 55. Yaş Günü Armağanı, İstanbul 2002, s.1019-1053.(atıf şekli: mal rejimi)
- [7] **CEYLAN, Ebru:** Türk Hukukunda Aile İçi Şiddet ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesiyle İlgili Yeni Düzenlemeler, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S.109, 2013, s.13-54.
- [8] **CEYLAN, Ebru:** Türk Hukukunda Kadın Hakları, İstanbul Aydın Üniversitesi ve Küçükçekmece Belediyesi Kent Konseyinin katkılarıyla basılan İstanbul 2011 (Yayın Danışma Kurulu: Dr. Mustafa Aydın, Şaban Gülbahar, Prof. Dr. Yadigar İzmirli, Editörler: Yrd.Doç.Dr. Ebru Ceylan, Semra Aydın Avşar).
- [9] **CEYLAN, Ebru:** Türk Hukukunda Aile İçi Şiddet ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesiyle İlgili Yeni Düzenlemeler, Küreselleşen Dünyada Kadın ve Siyaset Uluslararası Kongre, 16-17 Nisan 2015, İstanbul Aydın Üniversitesi yayınları, İstanbul 2016, s.
- [10] **DEMİR, Pınar Özlem:** Evli Kadınların Hukuki Durumu İle İlgili Yenilik ve Değişiklikler, İstanbul 2004.

- [11] **DURAL, Mustafa /ÖĞÜZ, Tufan /GÜMÜŞ, M. Alper:** Türk Özel Hukuku Cilt III, Aile Hukuku, Gözden Geçirilmiş 11. Bası , İstanbul 2016.
- [12] **GENÇ ARIDEMİR, Arzu:** Tarihsel Gelişim İtibariyle Türk Hukukunda Evlilik Birliğinin Sona Erdirilmesi ile Mal Rejimleri Bakımından Kadın-Erkek Eşitliği, Prof. Dr. Ergun Özsunay'a Armağan, İstanbul 2004, s.1-25.
- [13] **GÜMÜŞ, M. Alper:** Türk Medeni Kanununun Getirdiği Yeni Şerhler, Ankara 2003.
- [14] **GÜRKAN, Ülker:** Türk Kadınının Hukuki Statüsü ve Sorunları, Ankara Hukuk Fakültesi Dergisi, 1978, s.381-396.
- [15] **KARAN, Ulaş:** Türk Hukukunda Ayrımcılık Yasağı ve Türk Ceza Kanunu'nun 122. Maddesinin Uygulanabilirliği, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S.73, 2007, s.146-173.
- [16] **KILIÇOĞLU, Ahmet:** Katkı-Katılma Alacağı, 5. Bası, Ankara 2015. (atıf şekli: katılma alacağı)
- [17] **KILIÇOĞLU, Ahmet:** Türk Medeni Kanunu'nda Diğer Eşin Rızası Bağlı Hukuki İşlemler ve Yasal Alım Hakkı, Ankara 2002 (atıf şekli : rıza)
- [18] **MOROĞLU, Nazan:** Kadının Kimlik Sorunu, Türkiye Barolar Birliği Dergisi,2012/99, s.245-268.
- [19] **MOROĞLU, Nazan,** Uluslararası Sözleşmelerde ve Türk Hukukunda Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi, Bahçeşehir Hukuk Fakültesi Kazancı Hukuk Dergisi, Yıl: 2012 C.8, S.97-98, s.20 vd.

- [20] **MOROĞLU, Nazan:** Kadının İnsan Haklarına Yönelik Uluslararası Sözleşmeler, Kadın Hakları Adli Yardım Eğitim Seminerleri, İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezinin Mesleki Eğitim Seminer Programı, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul 2013, s.27.
- [21] **NAMLI, Mert:** Yeni Medeni Kanunun Evlilik Hukukunda Yaptığı Değişiklikler, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S.2, 2003, s. 241-388.
- [22] **NEBİOĞLU ÖNER, Şebnem:** Aile Konutunun Sağ Kalan Eşe Özgülenmesi, Ankara 2014.
- [23] **OĞUZMAN, M. Kemal /DURAL, Mustafa:** Aile Hukuku 3. Bası, İstanbul 2001.
- [24] **OKTAY ÖZDEMİR, Saibe:** Aile Hukukunda Eşitliğe Aykırı Hükümler, İstanbul Barosu Dergisi Aile Hukuku Özel sayısı İstanbul 2007 ,s. 3-18.
- [25] **OKTAY ÖZDEMİR, Saibe:** İsviçre’de İki Önemli Değişiklik: Soyadının Kazanılması ve Aynı Cinsten Olanların Kayıtlı Birliktelikleri, İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi Yayını, İstanbul 2015,s. 137-143. (atıf şekli: soyadı)

- [26] **OĞUZMAN M. Kemal / SELİÇİ, Özer / OKTAY ÖZDEMİR, Saibe:** Eşya Hukuku, İstanbul 2004.
- [27] **ÖKTEM, Seda:** Aile Birliğinde Eşlerin Tasarruf Yetkisinin Kısıtlanması, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 67, 2006.
- [28] **ÖZDAMAR, Demet:** Türk Hukukunda Özellikle Türk Medeni Kanunu Hükümleri Karşısında Kadının Hukuki Durumu, Ankara 2002.
- [29] **ÖZDEMİR, Nevzat:** Türk-İsviçre Hukukunda Anlaşmalı Boşanma, Doktora tezi, İstanbul 2003.
- [30] **ÖZTAN , Bilge :** Aile Hukuku ,6. Bası , Ankara 2015 .
- [31] **ŞİPKA, Şükran:** Türk Medeni Kanununda Aile Konutu İle İlgili İşlemlerde Diğer Eşin Rızası, İstanbul 2002.
- [32] **TEKİNAY, Selahattin Sulhi:** Türk Aile Hukuku, İstanbul 1990.
- [33] **UÇAR , Ayhan :** 4721 Sayılı Medeni Kanun İle Evliliğin Genel Hükümleri Alanında Yapılan Bir Kısım Değişiklikler Üzerine Düşünceler, AÜEHFD., C.VI, S. 1-4 , 2002, s. 318-331.
- [34] **YILMAZ KILIÇOĞLU Kumru:** Evlilik Birliğinin Korunması, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2015/120, s.

- [35] **YILMAZ, Merve:** Evli Kadının Soyadı, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Temmuz 2012, S. 10, s.129-151.
- [36] **ZEVKLİLER, Aydın/ACABEY Beşir M., GÖKYAYLA, Emre:** Medeni Hukuk, 6. Baskı, Ankara 2000.
- [37] **ZEYTİN, Zafer:** Türk Medeni Kanunu'nda Kadın Erkek Eşitliğine İlişkin Düzenlemeler, Prof. Dr. Hüseyin Hatemi'ye Armağan, C. II, İstanbul 2009, s. 1649-1680.